

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

ČASOPIS VĚNOVANÝ ZÁJMŮM KŘESŤANSKÉHO VYCHOVÁNÍ.

Theorie a praxe.

(LISTY ZE SLEZSKA).

»Mhou theorie vždy je zastřena,
strom života jen vždy se zelená.«
Gothe.

Jediný účastník univers. extensí ze Slezska! Toť úkaz, který jistě kruhy bolí, který i oficielní vedení učitelstva slezského nemile nese.

My nikoli!

Ne, že bychom nebyli rozhodnými přáteli pokroku, který je učitelstvu otázkou životní, ale proto, že nejsme přáteli lesklých frází.

Už jsem na to poukázal, že ve Slezsku nejsou agilními činiteli hospodářského, společenského i kulturního pokroku ti, kdož jsou nejvíce učeni, ale ti, kdož se účastní drobné práce v obcích i při prostřední míře učenosti.

Co jest lidu platným učenec štítící se širší společnosti a to proto, že se cítí buď příliš povzneseným nad prostý lid nebo neschopným jemu své lepší názory s výsledkem vštěpovati? Co je platným literát (a jmenovitě básník moderní!), který jako exotická rostlina v kraji živoří nemaje ani svým způsobem života ani svými výlevy duševními žádného vlivu na smýšlení lidu? Co je platným akademicky vzdělaný inteligent, který při nejlepší vůli nedovede na lid působiti ve směru dobrém, aniž by jeho přirozenému stavu duševnímu dělal násilí.

Ani pokrok netrpí skoků.

Pravda je, že nejučenější učitelé jsou nepraktickými snílky, obírajícími se buď suchou vědou, uzavřeně od lidu nebo podnikajícími marně pokusy kulturní v lidu, protože nejsou s to navázati na skutečné dočasné body kulturní.

A příčina toho smutného zjevu?

Nejsme dosud sjednoceni v názoru o tom, v čem pravý pokrok záleží.

Většina inteligentů myslí, že v učenosti a odložení starého, dle říkadla: „Věda jest moc“. Ale zapomíná se při tom na důležitou věc, totiž na morální stránku povahy lidské. Co je platno všechno lidské vědění beze chutě? Co je platno všechno lepší poznání lidské bez dobré vůle k plnění a snažení?

Legie učených sice a přes to v životě skrachovaných lidí dosvědčí pravdu toho!

Máme ve Slezsku nejméně sto profesorů středních škol, tedy absolv. akademiků, ale ptejte se, jak nepatrné procento z toho něco platí v životě mimoškolním! Máme ve Slezsku sta a sta duchovních, tedy opět akadem. vzdělanců, ale těch, kdož v oboru svém vynikají nad prostřednost, je — pramálo, ještě méně těch, kdož mají zásluhy o pokrok lidu i v jiném ohledu.

O advokátech ani nelze vážně mluvit.

Dnes celá pokroková akce v lidu leží na bedrách učitelstva národního, poněkud vzdělaného rolnictva a živnostnictva a nadšeného pro národ duchovenstva. A při tomto duchovenstvu nepadá na váhu jeho akadem. vzdělání, jako více jeho láska k národu a nezištná snaha po práci kulturní, pro níž také ono požívá v lidu zasloužené důvěry a trvalé lásky i přičynosti.

Hromadění vědění nechrání našince ani před nízkou povahou, aniž dodává mu praktické způsobilosti pro život, ale za to často je překážkou samostatného myšlení a tvoření i příčinou k plané domýšlivosti, která posléze škodí jen — sama sobě, nikomu neprospívajíc.

Kolik akad. vzdělanců objevilo se už na slezském jevišti nár. práce kulturní během posledních 20 let, a hle, jeden po druhém zmizeli jako vidiny nezanechavše žádné stopy působení svého.

A proč? Jiná je theorie a jiná praxe života!

Lidé ti snili, cítili, mluvili, horovali, psali, ale — práce jejich nebyla navázáním na dočasný kulturní stav lidu, nýbrž mladickým horováním bez reální podstaty.

A my starší, kteří jsme pracovali před nimi, stojíme tu pořád a s bolem znamenáme, že jen nás čeká pokračování a dokončení napočaté drobné práce v lidu. Smutné, ale pravdivé.

Akademikové slezští vystoupili kdysi hlučně na veřejnost s pracovním programem svým a zdálo se, že strhnou na sebe vůdčí roli. Ale když ve svých pokusech narazili všude na odpor nebo netečnost, obrátil se vítězný jindy a mnohoslibný hlas v malomoc a oni zmalátněle se tázali veřejnosti slezské: Kde pak to máme pracovat?

A moudrá jedna hlava † Jan Zacpal řekl: „Pomáhejte hoši pracovníkům starším po obcích a městech v jich drobné práci a nechejte planého horování“.

A těmito staršími pracovníky minul † Jan Zacpal venkovské učitelstvo, duchovenstvo, které skutečně kladlo a dosud klade základy v šeho pokroku lidu.

A v čem záležela a záleží práce těchto starších pracovníků mezi lidem? V čem vidí oni ten pravý pokrok?

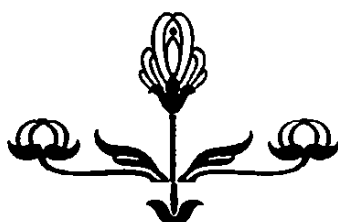
Před vším nevadí nám staré náboženství, ale naopak, my vidíme v něm pevný základ mravnosti lidu a bude snahou naši tento základ udržeti a náboženské náhledy lidu zušlechtovati jak slovem tak skutkem. Dále nespřátelíme se nikdy s kosmopolit. názorem tak mnohých krajanů z království českého, jakoby myšlenka národní byla překonaným stanoviskem, naopak vidíme v národní otázce mocnou záštitu proti zmáhající se požívavosti a materialismu naší doby, která ideály staré odhazuje, aby hověla — pohodlí a smyslnosti.

Za třetí vidíme pokrok lidu v práci a zvýšené výrobě zboží hospodářského i průmyslového, kteráž výroba chrániti nás má jednak před hosp. chudnutím, jednak před polit. závislostí z toho vyplývající.

Konečně vidíme pokrok lidu v rostoucí mravní síle a energii na výše dotčených základech založené a jevíci se na venek opravdovostí a všemi cnostmi křesťanskými beze všeho pozlátka.

Jak obsáhlý to program národního učitele smýšlení křesťanského, jemuž neimponuje heslo „akademického vzdělání“ jako více „práce národní“!! Věřím pevně, že ti starší pracovníci národní z řad učitelstva, kteří sice akadem. vzdělání nemají, ale mnoholetou poctivou prací národní daleko více vykonali pro pokrok lidu, vývody mé uznají za pravé; věřím, že i oni budou se mnou za jedno v přesvědčení: náš venkov český povznesl se a povznese se ještě více ne akademicky vzdělanými jednotlivci, ale šlechtnými učiteli, kněžími, živnostníky, rolníky i dělníky, kteří život svůj práci zasvětili, práci v rodině, obci, kraji, v zemi, v národě — bez pozlátka akademického.

Veritas.

Exhorta pro školy nižší a vyšší.

Pojednává *Dr. Jan Kubiček*, professor pastorálky v Olomouci.

S blankytných výšin nebeských, do nichž nás astronomické výklady právě uvedly*), sestupme jen, velectění, zase na naši planetu a obraťme pozornost k jinému předmětu, který se obyčejně odehrává v uzavřených místnostech školních a někdy též v chrámech — jest to exhorta pro školy nižší a vyšší. Koná se na zemi, má však roznítiti mladistvá srdce, aby zalétala až k výšinám nebeským, daleko ještě nad ohromná tělesa nebeská, daleko nad ně — až k tvůrci jejich; má naplniti srdce posluchačů horoucí láskou a oddaností k Bohu, jehož moudrost, krásu, moc a slávu vypravují nebesa a zvěstuje obloha. Dovede-li exhorta a vyučování náboženské, k němuž náleží žáky roznítiti láskou k této nevystihlé moudrosti, nestvořené kráse, neskonale moci a síle, zkrátka k dobru nekonečnému tak, aby zůstali věrni i po celý další život této sv. lásce; pak věru možno říci, že se dodělala nejvyššího cíle, nejkrásnějšího úspěchu. Avšak tu právě punctum saliens!

Minule kolovala v časopisech tato zpráva: Nejvíce nenávidí žáci středních škol — náboženství. Tak hlásá statistika odpovědí provedená na jednom z gymnasií českých ve třech nejvyšších třídách. Tázáno se žáků, který z předmětů, kdyby směli, by vypustili z učebné osnovy. Napomenuti napřed, aby přihlíželi jen k látce předmětu, nikoliv k osobě a ke způsobu přednášky. A tu odpovědělo přes 90% žáků, že by vynechali náboženství a služby Boží — tedy též exhortu — (v oktávě se všichni bez výjimky vyslovili pro vynechání tohoto předmětu!) Kromě náboženství byla to jen řečtina, již považují za zbytečnou 52 — 79% odpovědi, a také latina měla již méně ctitelů; ale přece ještě větší polovice žáků by ji strpěla. Co tato všetečná statistika objevila na jedné střední

*) Předcházela přednáška „O astronomii ve škole“.

škole české, objevila by asi s nevelikým rozdílem i na jiných. Takové bývá bohužel průměrné smýšlení žáků.*)

Nejvíce tedy žáci středních škol nenávidí náboženství a s ním i exhortu! Kde příčina tohoto smutného, zdrcujícího zjevu? Bylo by rozhodně nespravedливо šmahem obviňovati katechety, o nichž naopak možno tvrditi, že plní své povinnosti alespoň většinou velmi dobře a horlivě. Víme ovšem, kde poslední a hlavní příčinu hledati: náboženství nepodává pouze učivo, vědomosti, nýbrž ukládá též povinnosti, jež se smyslnosti nelíbí: repraesentuje pro mládež kázeň a to přísnou, kdežto se nyní mládeži veřejně hlásá nevázanost jakožto hlavní zásada životní.

Avšak učitel či professor náboženství přece dobře učiní, pozastaví-li se tu, a předloží-li si otázku: Nejsem též já poněkud vinen, není moje metoda, celé jednání a vystupování příčinou, že žactvo snad na náboženství nemá záliby, je nenávidí a pokládá za zbytečný, nejtěžší a nejodpornější předmět; že exhortu a mši sv. v neděli a svátky žáci považují za úplně zbytečnou závadu, která — ať tak dím — ruší nedělní a sváteční klid a kazí výlety a zábavy, jmenovitě studentů velkoměstských?

S tohoto stanoviska míním na věc popatřiti a pokusím se ukázati, jak by se měl katecheta vši silou přičiniti, aby žáci rádi do exhorty chodili, ochotně přijímali, co se v ní podává, a ochotně též plnili.

1. Co jest vlastně exhorta? Etymologicky znamená napomenutí, povzbuzení, tedy promluvu napomínací či povzbuzovací. Dle homiletiky čili nauky o posv. řečnictví jest exhorta zvláštní druh řeči duchovní ve formě rhetorické, soustavné. Definovati ji možno: Exhorta či parænese (jak se též nazývá) jest krátká, důvěrná přednáška duchovní, která některou pravdu náboženskou jasně vykládá, ku svědomitému plnění povinností z pravdy vyplývajících napomíná a povzbuzuje. Obyčejně se však u nás slova „exhorta“ užívá o promluvách nedělních a svátečních ke studující mládeži, jež se konají ve spojení se mši sv., ať již před ní nebo po ní, ve škole nebo v kostele.

Tu bych pak exhortu nazval prostě kratinkým kázáním pro studující mládež.

2. Soustava exhorty jest velmi jednoduchá. Oněch částí methodických, jež při systematickém kázání nalézáme, zde sice není anebo se alespoň tak nevytknou; přes to ale exhorta, má-li býti spořádanou promluvou a nikoliv pouhým povídáním a koledováním, bude míti úvod (po němž se nečiní přestávky), výklad či pojednání a závěr. Úvod bude krátký, případný; doporučuje se, ano jest nutno, aby v úvodě thema exhorty bylo jasně a přesně vytknuto. V pojednání se pak thema důkladně provádí a některé důsledky se z něho v závěru vyvozují. Takové exhorty, při nichž těžko určití, o čem vlastně katecheta chtěl nebo chce jednati a jaký účel si vytknul, nemohou ovšem na žactvo účinkovati. Někdy třeba ani katecheta sám nemá určitého obrazu o předmětu, který miní pojednati, ani přesně vytknutého cíle, jehož se miní dodělati. Jaký dojem učiní taková exhorta na posluchače? O takových exhortách by mohlo snadno platiti, co o některých kázáních: posluchači chválí, že bylo kázání pěkné, ano velice pěkné, jmenovitě obliben-li u nich kněz; tážeme-li se však, o čem kázání jednalo a co si z toho vlastně vybrali, zůstanou nám odpověď dlužni — zkrátka bylo to velmi pěkné! Rozdíl by snad vzhledem k exhortám byl jen ten, že studenti tak snadno nechválí — prospěchu by však neměli ani onino z kázání, ani tito z exhorty. Tištěné exhorty bývají někdy takovým způsobem pracovány.

*) Hlídka, r. 1905., č. IV., str. 333.

Užívá-li katecheta některých z těchto tištěných pomůcek — radil bych, aby neužíval pouze exhort, nýbrž vůbec kazatelských pomůcek — pozná snadno, hodí-li se k čemu nebo ne: ať si jen celou práci nejprve pozorně přečte a zkoumá, jaký dojem naň učinila, zda si ji zapamatoval a vše správně postihl, ano mohl-li by ji svými slovy reprodukovati, což bude možno, utkvěl-li obsah v paměti. Nenabyl-li jasného obrazu, nemůže-li si obsahu z paměti reprodukovati, bude asi exhorta chybná, ničemna buď látkou buď formou anebo oběma. Co může žák neb student v paměti a v srdci podržeti z exhorty, kterou vyslechl, když sám katecheta z přečtené exhorty málo nebo nic neví?*)

Uvádím příklad a to nikoliv špatný, nýbrž dobrý, a volím k tomu nikoliv exhorty, nýbrž známá kázání Fil. Heuslera;***) jsou kratičká, ale jak mile dojmají a jak lehce se podrží v paměti! Že též na posluchačstvo mocně působí, možno se snadno přesvědčiti.

3. Účelem katechetického úřadu jest nejen vyučovati, ale též vychovávat; totiž působiti k tomu, aby žáci sv. pravdy, které se jim podávají, rádi přijímali, o nich přesvědčeni byli, o ně se zajímali, sobě je oblíbili a v životě se dle nich spravovali, a to nejen pokud do školy chodí, nýbrž i později, když do života vkročí, zkrátka aby žili nábožensky — toť veliký cíl úřadu katechetického. Obracíme-li pak, co řečeno na exhortu, nesmí se katecheta pouze o to starati, aby tu neb onu pravdu náboženskou jasně, důkladně a přesvědčivě podal — známé „ut veritas pateat“ — nýbrž musí též všelikou péčí vynaložiti, aby srdce a vůle byly dojaty, pohnuty a nakloněny ku smýšlení a životu náboženskému — „ut veritas placeat et moveat“. Na tom záleží velice mnoho, aby exhorta byla zajímavá, poutavá, praktická a proto též šetrná a opatrná, prostá všeho, co by posluchače uraziti neb odpuditi a proti osobě katechety zaujati mohlo. Připomínám výrok známého filosofa (Herbarta): „Učení služí k tomu, aby se z něho vyvinul interes. Učení má minouti, ale interes má trvati po celé živobyti“. Budiž podotknuto, že při exhortě výchovaci moment se může mnohem lépe uplatniti než při vyučování školním. Zde většinou žák hledí na náboženství jako na předmět, jemuž se musí učiti, a to někdy velmi namáhavě, proto též často nebývá vnímavým pro různé dojmy vychovatelské; katecheta jest mu často jen učitelem a snad přísným učitelem. Jinak při exhortě: katecheta mluví k němu jako kněz, správce a otec duchovní; vzpomínka na memorování, studování, nevyvolává nepříjemných představ a citů, jež snadno mohou srdce i vůli od náboženských pravd odvrátiti. Exhorty proto katecheta hlediž využítkovati.

Tedy zajímavá má býti exhorta, zajímavá a) látkou či obsahem, b) zajímavá zpracováním, c) zajímavá přednáškou.

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci;“ toť znamená, osvědčená věc. Probudí-li se v člověku zájem pro nějakou věc, zjedná ji přístup do duše lidské. To platí vůbec, jmenovitě pak o vnímavé mládeži. Těší-li se proto studující mládež na exhorty, sleduje-li je se zájmem, zálibou a pozorností, pak možno jak katechetovi tak věci, již slouží, blahopřáti. Uvedu prastarou historku! Kdysi chtěl se jakýsi stavitel k Alexandru Vel. dostatí a předložiti plán budovy, nebyl však předpuštěn. Co teď? Případlo mu, aby svůj oděv nápadně ozdobil zeleným listím a znova se před palác královský postavil. A skutečně! Tento nápadný úbor vzbudil zvědavost Alexandra Vel.

*) J. Nedvídek, Katecheta na škole střední, v „Čas. kat. duchovenstva“, 1882, str. 332.

***) „Kázání na všechny neděle a svátky církevního roku“.

a stavitel měl vyhráno (Schleininge, Die Bildung d. jungen Predigers, VI. vyd. str. 29.). Podobně ať hledí katecheta vypraviti a vyzdobiti exhortu, aby vzbudila zájem a pozornost mladých posluchačův — a bude míti též vyhráno!

a) Co se předně obsahu exhorty týče, jest zapotřebí voliti thema tak, aby se pro žáky hodilo dle jejich zvláštních poměrů a okolností vnitřních i zevnějších. Budou tedy při volbě thematu rozhodovati jejich vědomosti, na mnoze i probraná látka vyučovací, již snad nutno doplniti — jejich náhledy a předsudky, chybné a chvalitebné stránky, jejich potřeby, aby dle nebezpečí, jež za naší doby víru a mravy ohrožují, se dovedli obhájeti: zkrátka thema budiž praktické. Pro žactvo nižších škol: občanských škol, nižšího gymnasia nebo reálky a podobných ústavů, kladl bych na první místo jakožto zdroj látky pro exhortu nedělní a sváteční evangelia, a co s nimi souvisí, tedy rok církevní; pak ovšem též se bude přibírat věrouka i mravouka dle okolností a potřeb žactva. Pro vyšší školy, jakož jsou vyšší gymnasia i reálky, učitelské ústavy a podobné, rozšiřuje se ovšem značně obzor, zvláště předměty apologetickými a historickými. Učivo náboženské jest velice rozsáhlé, jak patrně již z různých předmětů, jimž se na školách vyučuje, a v tom má katecheta lehký a velmi vydatný prostředek zjednatí svým exhortám na straně žactva zájem a pozornost, totiž účelné střídání themat dle různých oborů, tak že jednou pojedná perikopu, jindy thema dogmatické — apologetické, zřídka polemické — někdy zase mravoučné, liturgické neb historické. Stran posledních exhort podotýkám, že záhodno uváděti obrazy ze života některých velikých světců, na př. učitelů církevních, již se často jmenují, o jichž významu a působení však posluchači nemívají ponětí; dále pak katecheta, jedná-li se o předměty dějepisné, nebude se potulovati pouze po cizích nivách, nýbrž bude čerpati též z dějin domácích.

Velmi užitečno, ne-li nezbytno jest, aby si katecheta již na začátku školního roku učinil dobrý rozvrh a dle něho potom v exhortách themata pojednával; není jím ovšem nijak vázán, tak že uzná-li za hodno tu a tam dle nahodilých okolností něco jiného pojednati, přeruší prostě postup rozvrhu a vloží to které thema, načež opět bude postupovati dle svého rozvrhu.

b) Látka exhorty budiž zajímavá, ale ne méně též z p r a c o v á n í látky. V této příčině především jest dbáti, aby thema bylo řečnický rozvinuto a provedeno, nemá pak exhorta vypadati jako školní lekce. Dále bude snahou katechety, aby exhortu vhodným příkladem, podobenstvím neb obrazem vůbec vyzdobil a tak ji učinil zajímavější a působivější. Byl bych proto každému exhortatorovi radou, aby alespoň dle možnosti j e d e n z a j í m a v ý p ř í k l a d podobenství či obraz vůbec v exhortě podal; to budí pozornost a působí mocně na srdce i na vůli. Ale podotýkám: ne jakýkoliv příklad, nýbrž vhodně vybraný, alespoň takový, proti němuž by rozumná kritika — též náboženská — neměla oprávněných námitek. Kde ale nabrati takových příkladů, namítne se mně! Sbírky příkladův a obrazů má naše homiletická literatura ovšem dosti; tu a tam se v nich přece najde dobré zrnko. Kdo hledá, najde! A k tomu katecheta čte různé věci, z různých oborův — ať čte s tužkou či s pérem v ruce, pak zajisté mnohé dobré zrnko nahromadí. Jednu z posledních sbírek či pomůcek zde přece jmenuji, ač náleží německé literatuře, poněvadž z ní poznati, jak by mohly či měly příklady vypadati: Spirago, „Vybrané příklady ke kat. katechismu“ (Ausgewählte Beispiele zum kath. Katechismus); „Lidový kat. katechismus“ tohoto autora jest též do češtiny přeložen a všeobecně znám. O jeho sbírce možno říci: „Non

multa sed multum“ — málo, ale za to jadrných příkladův. A ještě jedno dílko z naší literatury uvádím: „Podobenství, paraboly a bajky“ od K. Otmana, a to proto, poněvadž veliká část podobenství vzata z přírodopisu a jmenovitě rostlinopisu. Katecheta mnohých s velikým prospěchem užije, poněvadž může navázati na vědomosti svých žáků a tak vzbudí snadněji zájem.

Poněvadž jsem dříve zmínil kázání Heuslerova, dodávám ještě, že na nich možno se učit, jak zacházeti s příklady, aby se jich pěkně a účinně použilo.

Mimo příklady starej se též katecheta o doklady, citáty různých autorit a to nejen církevních, náboženských, ale i ostatních, které na školách, zvláště středních a jim rovných, jsou váženy, někdy ovšem až příliš váženy, ať jsou to učenci, filosofové nebo básníci starých i nových dob. Vhodně volené citáty vynikajících básníků tu a tam vložené vyzdobí velice exhortu, probudí zájem, zjednájí zálibu a tak pravdě usnadní přístup do srdce. Kromě poesie má si katecheta všimati též světských věd různých oborův a k nim tu a tam v exhortách přihlížeti; tím prospěje věci i sobě. O bývalých Piaristech svého času se říkávalo, že pro katechetický úřad určovali nejslabší síly. Bylo-li tomu tak či nikoliv, na tom zde nezáleží; tolik však jest jisto, že náboženství a s ním i exhorty se namnoze za našich dob na školách pokládá za poslední předmět, který se k ostatním nemůže řaditi, a dle toho též repraesentant tohoto předmětu bývá považován za učitele nižšího řádu. Takové náhledy pak přecházejí též na studující mládež, jak snadno pochopitelno. Snaha katechetova musí proto těmto převráceným, škodlivým názorům čeliti a k tomu též přispěje, zařídí-li katecheta exhorty, jak právě řečeno. Na druhé straně ale bude se katechetovi vystříhati, aby sám snad neutvrzoval své posluchače v osudných omylech, do kterých dosti často bývají uváděni. Klassická vzdělanost starých Řekův a Římanův pokládá se totiž za vrchol veškeré vzdělanosti, která vlastně teprve z lidí dělá lidi a chrání před surovostí a fanatismem; na křesťanskou vědu a umění a vzdělanost vůbec patří se jaksí s patra, ne-li s opovržením. Tak tomu někdy bývá na gymnasiích, takový názor odnášejí si namnoze studenti. Na gymnasiích pak a na podobných ústavech vzdělávacích vůbec škodlivě působí ještě jiný omyl, totiž různí filosofové, učenci a básníci skutečně nebo jen domněle velicí někdy třeba velmi pochybné ceny, bývají téměř zbožňováni; tyto polobozi či nadlidé bývají pokládáni za nejvyšší autority i v ohledu nábožensko-mravním, daleko neomylnější než pismo sv. a celý úřad učitelský církve kat. Takové náhledy se tu a tam studující mládeži vpravují a mívají na ni v dalším životě velmi zhoubný vliv. Uvádí-li tedy exhortator takové autority, jež moderní svět nade všecko klade, bude je uváděti opatrně, aby jich ani sám přes míru nevyvyšoval ani svých posluchačův ve zhoubných náhledech neutvrzoval.

c) Jedná-li se o zajímavosti exhorty, tu nelze pominouti přednášky a tak jsem dospěl k otázce velmi důležité a praktické: Čísti exhortu a nebo přednášeti? Za starších dob se většinou, ne-li vesměs, exhorty čítávaly; s jakým úspěchem, jest známo. Za naší doby se ještě tu a tam čte, avšak snad většinou u nás volně se přednáší, což se vesměs velmi důtklivě doporučuje; alespoň pro žáky nižších škol, jako měšťanských, na nichž se někde přibírají žáci vyšších tříd národní školy, dále pro žáky nižšího gymnasia, reálky a pod., bych čtení exhorty nadobro odsoudil. I kdyby byla sebe lépe a výrazněji předčítána — což ale není snadnou věcí — žáci by z ní měli velmi málo, sledovali-li by ji vůbec.

Nejen své vážnosti ale i věci samé poslouží katecheta, přednáší-li exhortu z paměti. „Živé slovo sytí lépe,“ praví již starý Quintilian; předčítaná exhorta jest, ať tak dim, jen položivé slovo. Právil jsem shora, že katecheta a jeho předmět nebývá často ve veliké vážnosti, někdy jest tomu tak i když katecheta jest úplně na místě a plní statečně povinnosti; jak teprve neplní-li jich dobře? Žáci si někdy, ano obyčejně, utvoří, řekl bych, jakousi tradici o katechetovi a podle té pak osobu i věc posuzují; veřejnost tuto tradici ochotně přijímá za bernou minci, ač jest třeba úplně nesprávná. Tak na př. o některém katechetovi se vypravuje, že nikdy nepřednáší, žádá vše doslovně, při zkoušení v učebnici lekci prstem sleduje a j. V jistém případě chtěl jsem se o tom přesvědčiti, poněvadž jsem onoho katechetu jako nadaného a pilného profesora znal. Tázal jsem se proto jednoho z jeho bývalých žáků — muže ve veřejném postavení, jak se vlastně věc měla; dosvědčil mně, že tomu dokonce tak nebylo — katecheta onen byl poněkud přísný a tedy . . . Tradice ona se však udržuje na dále. Podobně opatrně snad náleží souditi o vypravování, že někteří katechetové čítávali tištěné exhorty nebo z tištěných exhort některou vytrhli, do papíru si ji vložili a dělali, jako by ji psanou čtli.*)

Z toho, co jsem řekl, dovozují jen tolik, že katecheta musí vše vynaložiti, aby výkony jeho ve škole i při exhortě byly nejlepší — pokud síly stačí. Poněvadž však exhorta z paměti proslovená jest rozhodně lepší a účinnější než pouze předčítaná, patrně, že katecheta má volně přednášet i exhortu, pokud jen možno, alespoň z pravidla. Ovšem může a bude se mně namítati — toť příliš mnoho žádáno, aby si katecheta pokaždé exhortu vypracoval a napaměť se ji naučil. Připouštím úplně obtíž a to velikou; avšak věc, o níž jde, stojí za to, aby se kněz za každou cenu přičinil. Ostatně obtíž není tak veliká a přílišná — záleží více na cviku. Katecheta nastupuje svůj úřad v mladších letech: ať jen hned na začátku se uchopí práce. Paměť musí jednoduše poslechnouti — není dobře s ní se mazlíti. Pracuje-li katecheta tři až čtyři léta pilně, bude pro každý případ zásoben, a kdyby bylo až zle, nač by písmo sv. pravilo: „Ideo omnis scriba doctus in regno coelorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera“ (Mat. 13, 52.) — tedy věci nové i staré zásoby!

Stran přednášky samé podotýkám pouze, že zapotřebí katechetovi bedlivě dvojího úskalí se vystříhati: jednak nepříjemného školmistrovského tónu, který si ve škole může snadno navyknouti, jednak ale též kazatelského tónu, který velice odpuzuje. Přednášej proto úplně dle své individuality srdečně, s přesvědčením a nadšením.

4. Než kdyby exhorta byla i sebe lépe vypracována a přednešena, nebude patřičně na mládež působiti, pakli tato zaujata proti katechetovi; proto musí jeho péči býti, aby všechno odstranil, co by jemu i pravdě hlásané u mládeže kladlo překážku v cestu, co by lhostejnost, ano snad odpor proti jeho slovům budilo a tak jemu srdce uzavíralo a činilo nepřístupnými. Některé věci v této příčině zde budtež uvedeny.

Váží-li si žáci katechety, ctí-li jej, milují-li jej jakožto svého blahovolného, otcovského přítele a dobrodince, zkrátka požívají-li jejich důvěry, pak netřeba se mu obávati, že by jeho exhorty neradi poslouchali; pak může doufati, že leccos uvázne a bude se moci třeba ještě po letech o tom přesvědčiti, jak dobře jeho slovo — ovšem s milostí Boží — působilo. Považují-li ale studenti katechetu za bezohledného tyrana, který se vždy

*) J. Nedvídek, I. c.

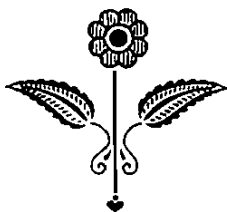
drží nejpřísnějších prostředků a bezohledně jedná; za jakéhosi slidiče, který jen vždy pase po přečinech žactva, chodí často do bytů, objevuje se úmyslně na místech, kde se studenti scházejí, hledá-li je po hospodách, zavede-li se potom ke slovu katechety disciplinární vyšetřování: což divu, že nazvou jej udavačem a všichni jej budou mít v nenávisti a opovržení, což divu, že jeho slovo nepronikne do ledových srdcí? Katechetům se doporučuje, aby se žáky raději jednali mezi čtyřma očima, než při vyšetřování, aby byli mlčnliivi i mimo zpověď. Je-li žák vyslýchán, učiní katecheta dobře, přepouští-li celé jednání třídnímu nebo řediteli, ano dobře učiní, ujme-li se pobloudilého žáka proti přísnosti zákonu — ovšem jak daleko se srovnává s vyššími ohledy. „Fiat justitia, pereat mundus,“ nemusí vždy platiti; lépe knězi svědčí: Fiat justitia — maneat mundus! Proto též dobře, někdy přimhouřiti oko a všeho neviděti a neslyšeti, za to však v dobrotě mnohé vyrovnati a napravit.

5. Co právě řečeno, má katecheta na zřeteli mít při věci, která někdy exhortu i s bohoslužbou v nenávist uvádí — při kontrole. Bez kontroly nemožno se obejiti, poněvadž mládež bývá nad míru lehkomyšlna; aby však kontrola více neškodila, než prospívá, nesmí býti příkrá, bezohledná, pedantická, nýbrž mírná, shovívavá, tak, aby na žáka dělala dojem, že katechetovi záleží jedině na dobré věci a pořádku, ne však na tom, aby někomu škodil. Není pak ovšem záhodno, dlouho se s kontrolou zabývati a snad celý katalog přečísti nebo mnoho tříd probrati; stačí tu a tam se přesvědčiti, aby nespolehliví a lehkomyšní žáci nikdy nebyli jisti. Mně se ostatně jako katechetovi zdouhavé čtení jmen nikdy nezamlouvalo; vykázal jsem ve školní místnosti studentům místo, tak že stáli nebo seděli vesměs v abecedním pořádku dle tříd a každá mezera byla pak hned nápadná, proto též kontrola rychlá i snadná.

Kontrola jest též potřebnou aneb alespoň užitečnou stran pozornosti žákův, aby totiž bedlivě sledovali exhortu. V této příčině stačí při vyučování v nejbližší hodině některé žáky vyvolati a o hlavních bodech exhorty se přesvědčiti. Aby studující za tím účelem exhorty psali a potom se jimi vykázali, jak bývalo v dřívějších dobách někde zvykem, zvláště při exercitiích, nedoporučuje se nijak; bylo by to mezi jiným velikým břemenem pro studenty a zošklivilo by jim exhortu, tak že by zůstala na povrchu a nemohla do srdce vniknouti.

6. Na konec ještě toto. Studující mládež jakmile opustí ústav ať již o feriích nebo po dokonaných studiích, bohužel téměř většinou, zvláště běží-li o studenty městské, již nechodí ani na kázání ani na mši sv. v neděli a svátky zasvěcené, což ovšem je velice politování hodno. Exhorta a školní mše sv. jest vlastně náhrada farních služeb Božích pro žactvo. Proto měl by katecheta též k tomu působiti, aby studenti i tenkrát, když jich nenuti řád školní a nehrozí trestem, příkázání církevní ochotně plnili a v ustanovené dny kázání i mši sv. byli přítomni. Jak těžko toho však bývá docíliti! Přece však daly by se některé věci provésti. Upozorňovati častěji na farní bohoslužbu, zvláště jsou-li nějaké kromobyčejné a slavné příležitosti. Alespoň žáky lepšího smýšlení vybídnouti, aby se takových pobožností účastnili; potom se tu a tam některých ve škole pozeptati a přesvědčiti se, zda kázání poslouchali. Bliži-li se svátky nebo prázdniny, opět a opět upozorňovati na příkázání církevní, aby je též doma plnili a dokázali tak, že nejen z otrocké bázně, ale i z lásky je chtějí zachovávat. Po prázdninách a svátcích se přesvědčiti, někdy též u dotýčných duchovních správců, jak se studenti v této příčině chovali.

Takovým způsobem by žactvo alespoň poněkud přišlo do styku s farním kostelem a bohoslužbou a přechod do života byl by potom, co se oné povinnosti týče snadnější; působení katechetovo by se potkalo s lepším úspěchem, neslo by více ovoce, čehož v zájmu dobré věci všem skutečnými budoucím katechetům ze srdce přeji, jejichž působení volám upřímně „Zdař Bůh!“

Paedagogicko-psychologické důsledky výchovy slepé a hluché.

Ref. Ph. Dr. *Josef Kratochvíl.*

V předešlém čísle „Vychov. Listů“ referoval jsem o genialní výchově dívky od narození slepé a hluché zbožnou sestrou klášterní Margueritou ve franc. městečku Larnay. Když již případ ten sám sebou byl zajímavý a důležitý, tím důležitější budou zajisté důsledky jeho jak ethicko-humanitní, tak zvláště paedagogicko-psychologické. V 36. seš. revue „Oester. Rundschau“ pojednává známý vídeňský psycholog prof. Dr. W. Jerusalem v článku „Was lehrt uns die Erziehung der taub-blinden Marie Heurtin?“ o tom, čemu se možno přiučiti z případu výchovy M. Heurtinové. Reprodukujeme tu čtenářům „Vych. Listů“ volně některé jeho myšlenky, vynechávající časté exkurse autorovy, jež přísně k práci nenáleží, ale za to jiné dodatky přidávající.

Již přes šedesát let jest dokázáno, oproti míněním starším, že možné jest vyučování i výchova dítek hluchých i slepých zároveň. Ovšem širšímu publiku věc dosud zcela známá není, ač již přes 50 podob. nešťastných dítek bylo vychováno. Vždyť i v samých ústavech slepců neb hluchoněmých se přiházejí neb aspoň před krátkým časem skutečně staly případy, že nikdo tu nevěděl o výsledcích výchovy hluchoslepých. V předešlém čísle „Vych. Listů“ (str. 206) zmínili jsme se o tom, že Marie Heurtinová byla odmítnuta jak v ústavě slepců, tak v ústavě hluchoněmých a že teprve zbožné sestry v Larnay se jí ujaly. Nešťastníci takoví neměli by však býti odkazováni na tak více méně náhodné a vzácné případy lásky k bližnímu! Vždyť počet hlucho-slepých není tak malý, jak by se snad zdálo. Ve Švédsku naskytlo se tolik případů, že založena byla zvláštní škola pro hlucho-slepé, kterou ve Venersburgu řídí zakladatelka paní Eliška Aurep-Nordin-ová a na niž stát značně přispívá. V letech 1886—1902 bylo tu vyučováno 18 hlucho-slepých dítek.

Život Heleny Kellerové a výchova Marie Heurtinové dokazují znova, jakého stupně vzdělání mohou dojiti dítky hlucho-slepé, a že tedy nutno i o takové nešťastníky se starati a jim život ulehčovati.

Zvláště důležitý je tu případ Marie Heurtinové. Při Lauře Bridgmanové, Heleně Kellerové i jiných případech se soudilo, že snad prvé dojmy zrakové a sluchové v útlém mládí byly podmínkou možnosti výchovy těchto ne-

šťastných. Marie Heurtinova, jež od narození jsouc slepá i hluchá nikdy požitků zrakových neb sluchových neměla, vyvrací zřejmě takové mínění. Že duše lidská též pouhými dojmy hmatovými a pohybovými může býti povzbuzena k zvláštní své činnosti, jest vychovou Marie Heurtinové jasně dokázáno. Klášterní sestry v Larnay nevykonaly pouze obdivuhodný skutek lásky k bližnímu, nýbrž též ukázaly lidstvu nové povinnosti a rozšířením povinnosti i cíl lidstva dále pošinuly . . .

Vedle tohoto ethicko-humanitního významu výchovy Marie Heurtinové, nejdůležitější jest jistě význam pedagogicko-didaktický. Šťastné překonání obtíží tak značných, jaké se naskytly sestře Margueritě, zvýšiti může zajisté odvalu i naději ve výsledek výchovy u každého učitele. V životě každého zajisté učitele a vychovatele, jenž vážně svůj úkol pojímá, jsou trudné chvíle, kdy zdá se, že vše záleží na nadání chovance, a že kde toho není, tam výchova jest bezvýsledná, marná. Kdo však slyšel neb četl, jak sestra Marguerite vychovala hlucho-slepou Marii Heurtinovou, kdo představil si, kterak tu z bytosti spíše zvířeti než člověku podobné stává se myslící a citící člověk, ten jistě zastydí se nad svou malomyslností a posílí se v naději i v chuti ku práci. Nejvíce ovšem nás vzmuží, uvědomíme-li si, že sestra Marguerite neužila žádných jiných kouzelných prostředků, než dvou, kterých všichni můžeme použiti, — trpělivosti a lásky.

Ovšem zvýšení důvěry v moc výchovy není jediná věc, které se přiučiti můžeme z případů Laury Bridgmanové, Heleny Kellerové a Marie Heurtinové.

Z každého jednotlivého případu možno nám čerpati i jiné bohaté poučení! Všimněme si co nejstručněji method, jichž v těchto třech případech bylo použito. —

Když zakladatel ústavu slepců v Bostoně Dr. Samuel Howe, umínil si vyučovati osmiletou tehdá hlucho-slepou Lauru Bridgmanovu, přemýšlel o dvou různých možnostech: Buď pokračovati ve znameních, jichž dosud dítě doma užívalo, což by ovšem bývalo dosti snadné, ale mnoho by se tím bylo nedocílilo. S Laurou byly by mohly obcovati pouze osoby, jež by znamením jejím byly rozuměly a obor myšlenkový nebyl by se mohl přes okruh denních potřeb rozšířiti. Druhá možnost byla naučiti nějak dítě obvyklému systému znaménkovému v angličtině. Dr. Howe umínil si přirozeně dáti se touto cestou. Jako ředitel ústavu slepců, pohlížel na Lauru nejprve jako na slepou a snažil se ji naučiti znaménkovému systému řeči hmatatelnými typy. Laura po několika měsících byla s to jména většiny předmětů denního života rozpoznati a svými typy sestaviti. Chtěla-li něco říci, bylo ji sestaviti slova typy, což ovšem bylo pracné a zdlouhavé. Proto postaral se brzo doktor Howe, aby se Laura naučila prstomluvě hluchoněmých. Tím byl dán rychlejší a pohodlnější prostředek k porozumění a Laura postupovala nyní mnohem rychleji.

Od té doby používal Dr. Howe i jeho nástupcové v podobných případech nejdříve prstové abecedy. Těmi zkušenostmi poučena počala 1886 Anna Sullivanova vyučovati hluchoslepou, tehda šestiletou Helenu Kellerovu. Hned prvního dne naučila dítě, jemuž přinesla pannu, slovo „doll“ (panna) prsty označiti. Helena napodobovala snadno pohyb prstů a celou věc považovala, — což snad před tím nebývalo pozorováno — částečně za nové znamení, kterým mohla pronášeti své přání, částečně za zábavnou hru. Avšak již za 4 neděle věc se změnila. Náhle došla k poznání, že hra prstová je vlastně klíčem k světu ducha. Obě, Helena i její učitelka, vyličily důležitý tento okamžik, ale zdělení slečny

Sullivanové je autentičtější, ježto bylo napsáno téhož dne večer, kdežto Helena pozdější reflexe k vyličení připojila, čímž ovšem zcela jasný obraz duševního jejího stavu tehdejšího není podán. „Sly jsme,“ píše slečna Sullivanova, „k pumpě, kde poručila jsem Heleně, by držela svůj pohár pod otvorem, mezi tím co jsem vodu čerpala. Když studená voda vyrazila a naplnila pohár, slabikovala jsem jí do volné ruky slovo water (voda). Slovo, jež tak náhle následovalo po pocitu studené, po ruce jí tekoucí vody, jako by jí bylo zarazilo. Pustila pohár a stála bez hnutí. Nový paprsek oživil její tvář. Opakovala několikrát slovo „water“. Potom se shýbla rychle, dotkla se země a tázala se, jak se jmenuje; podobně dotýkala se pumpy a zábradlí. Pak se náhle obrátila a tázala se na moje jméno. Slabikovala jsem jí do ruky „teacher“ (učitelka). Po celou zpáteční cestu byla do nejvyšší míry rozčilená a tázala se na jméno každého předmětu, jehož se dotkla, tak že za několik hodin poznala jména asi 30 nových předmětů.“

Učitelka její zcela správně rozpoznala její duševní stav: „Poznala, že každá věc má své jméno a že prstová abeceda jest klíčem ke všemu, co chtěla poznati.“ Prstové pohyby, jež dosud byly jen prostředkem k pronášení přání neb k zábavné hře, nabyly náhle docela jiného významu. V duši dítěte probudil se theoretický zájem, snaha po poznání věcí, k čemuž prstová abeceda se osvědčila výbornou pomůckou. Učitelka využila této nově probuzené snahy po vědění a vymyslela si metodu, kterou obdivujeme. Dle obdoby, jak u normálního dítěte mluvíme pro ucho, mluvila pro ruku, předpokládajíc, že i Helena jako jiné děti má dar assimilace a napodobení.

Metoda ta osvědčila se způsobem přímo překvapujícím. Ve dvou letech ovládala Helena tak řeč, že dopisy, jež psala ve stáří devíti let, mohli bychom obdivovati u patnáctileté normální dívky. V jejím svézivotopise, o němž jsme se v předešlém čísle zmínili, jest výběr jejich dopisů z různých dob, tak že čtenář sám se může přesvědčiti o jejím duševním vývoji. Metoda výborně se hodila pro neobyčejně nadanou a čilou Helenu, ale sevšeobecňovat ji bylo by nebezpečno. Marie Heurtinová dokazuje, že v podob. úkolech vychovávacích nutno vždy individualisovati.

Sestra Marguerite, jež chtěla vychovati od narození slepou a hluchou Marii Heurtinovu, nevěděla ničeho ani o Laure Bridgmanové ani o Heleně Kellerové, tím méně o metodách, jichž dosud použito při výchově a vyučování slepo-hluchých dětí. Ale i kdyby vše to byla věděla, nebyla by mohla, to možno teď jasně konstatovati, s Marii Heurtinovou podobně jednati, jako třeba Anna Sullivanova s Helenou. Helena Kellerova, ještě než přišla učitelka, byla na daleko vyšším stupni duševního vývoje než Marie Heurtinová při vstupu do kláštera. Helena byla dcera zámožných rodičů, kteří žili na vlastním velkostatku. Měla kol sebe služky a byla přímo zhyčkaná. Chodila volně po domě i dvoře a znala mnoho značek, jimiž pronášela svá přání.

Když přišla Anna Sullivanová nalezla čilé, tvrdohlavé dítko, jež bylo zvyklo prosaditi vždy svou vůli. Naproti tomu Marie byla dítě chudiny. Slepá a hluchá byla od narození, kdežto Helena po 19 měsících viděla i slyšela. Marie Heurtinová musila se odloučiti od rodičů, přišla do nového okolí, kde se všeho bála, kdežto Helena zůstala doma a její učitelka věnovala se jí zcela. Marie nemohla se ani doma dorozuměti, tím ovšem méně v klášteře. Zkrátka, úkol sestry Marguerity byl daleko těžší než sl. Anny Sullivanové, tato nalezla již lidskou bytost, sestra Marguerite musela teprve podobnou ze své svěřenky učiniti.

V duši Marie Heurtinové byl chaos divokých pocitů a snah, které nemohla jinak projevit, než křikem a výbuchy zlosti. Kdyby byla chtěla

sestra Marguerite bezuzdné to dítě naučiti hned na počátku několika slo-
vům prstomluvy, jistě by to bývalo marné. V tomto případě byla pouze
znamení otvorem do uvězněné duše, jedinou cestou, kterou se projevit
mohlo neujasněné chtění a cítění. Nejdříve bylo třeba utišiti snahu a touhu
po vyjádření se, bylo třeba poněnáhlu rozdělití nadržádané rozčilení rozčle-
něním jednotlivých přání.

Klid duševní a pocit jistoty bylo třeba dáti dítěti, aby mohlo dojmy
vnější čistě theoreticky pojímati, vztahovati je na věci a zájem o věci si
získati. Že pak sestra Marguerite užila znamení nejen jako předpřípravy
k vyučování, nýbrž ihned jako počátku učení jest nejen obdivuhodné,
nýbrž přímo geniální.

Patrně že měla vrozený paedagogický takt, schopnost využití
daných okolností. Hlavní pak elementy tohoto taktu byly, jak jsme již
podotkli, trpělivost a láska, jichž zvláště při Marii Heurtinové bylo
třeba, neboť případ její jest jistě z nejtěžších, jaké se kdy vyskytly při vý-
chově hluchoslepých.

Po stránce paedagogické možno se z výchovy Marie Heurtinové více
naučiti, než ze všech dosavadních případů, ježto zde cesta od poznání
praktického k theoretickému jest obzvláště jasná.

Výchova Marie Heurtinové dokazuje znova, což již bylo patrné z dřívěj-
ších případů, že hluchoslepé nutno s počátku vychovati spíše jako němé
než jako slepé. Dr. Howe pohlížel na Lauru Bridgmanovu jako na slepou
a volil proto nesnadnou, později ovšem opuštěnou, cestu pomocí typů. Pro
vyučování hluchoněmých dokazuje výchova M. Heurtinové důležitost prstové
abecedy, jež by snad i v našich ústavěch před artikulací měla býti nacvi-
čena. — — Vůbec výchova Marie Heurtinové jest paedagog. dílo prvního
řádu. Zvyšuje naději ve šťastný výsledek u každého vychovatele, skytá
útěchu nešťastným rodičům, kterým by se dítě hluchoslepé narodilo, že
ani takové dítě nemusí býti vyloučeno z lidské společnosti, ředitelům ústavů
slepčů neb hluchoněmých dává povinnost, aby i takové dívky do ústavů
přijímali a o vyučování jejich se postarali.

Vedle významu ethicko-humanitního a paedagogicko-didaktického nej-
více nás jistě zajímá psychologická stránka výchovy Marie Heur-
tinové.

Psychologické interpretaci otvírá se tu široké pole činnosti; v celku
možno říci, že Marie Heurtinová jednak dotvrzuje a jasněji osvětluje, co
již z dřívějších případů bylo známo, jednak přidává nové poznatky. Potvr-
zení pak pro psychologii jest jistě zrovna tak důležité jako nové poznatky.

Výchova Marie Heurtinové potvrzuje co nejjasněji, jak mnoho mohou
při vývoji a učení působiti pocity hmatové a pohybové, jak také ony jediné
mohou otevřiti brány do světa pojmů a myšlení. Při Lauře Bridgmanové
a Heleně Kellerové i při jiných četných případech nedalo se přesně sta-
noviti, jak mnoho asi přispěly prvotní dojmy zrakové a sluchové, ač v nej-
útlejším mládí získané, k pozdějšímu rozvoji života i činnosti duševní.

Při Marii Heurtinové, jež se narodila slepá a hluchá, podobné ne-
snáze a pochybnosti úplně zmizely. Vše, co duševního vykonala
a dosud koná, nečiní pomocí dojmů zrakových ani sluchových, nýbrž je-
dině hmatem a s tím spojenými pohyby.

Čich, který úplně scházal Lauře Bridgmanové, jest silně vyvinut u
Heleny Kellerové i Marie Heurtinové a podporuje značně obě dívky při
styku s okolím. Ačkoliv, jak nověji dokázáno, pocity čichové působí silně

associativně a probouzejí, často opravdu podivuhodně, dávno již zaniklé vzpomínky, přece nikterak se nehodí k nějakému znaménkovému systému. Pochodí to odtud, že čichový náš orgán není pohyblivý. Při čichání jsme passivní, dojmy na nás působí ze zevnějška; nám pak jest naprosto nemožno dojmy ony seřaditi a jich tak plně užiti. Hluchoslepá Julia Brace měla sice obzvláště jemný čich, ale všechny pokusy nějak ho užiti, byly marné.

Výchova Marie Heurtinové neučí nás pouze, kterak vážit si máme činnosti hmatové a pohybové, nýbrž daleko ještě více. Čteme-li o její výchově, stěží můžeme se ubrániti mínění, že všechny počitky smyslové musíme pokládati jen za osvobozující popudy, jimiž se probouzejí centrální síly našeho duševního života. Sensualistické pojetí myšlení,^{*)} že totiž naše poznávání není než smyslové postřehování, k němuž popud dal Locke a již dále rozvíjeli Lamettrie a Condillac a jehož i dnes mnozí přírodozpytci se ještě zastávají, nemožno obhájití oproti takovým důkazům, jaké podává výchova Marie Heurtinové.

Co zevně přichází, jest popud pro tvořivé síly našeho nitra. Ze vnitra pak učíme se poznávati svět i sebe. Tu pak není již věcí podstatnou, probudíme-li tyto vnitřní síly dojmy zrakovými a sluchovými neb hmatovými. Nutno jen, by zde byly, by bylo v nás něco tajemného, co by nás poučilo o světě i nás samých. Sestra Marguerite věřila v existenci této vnitřní moci — duše —, ve své zvířeti podobné svěřence a neklamala se.

Nový tu důkaz, jaké opatrnosti třeba, než osmělíme se negovati duši, že brzo asi starý materialistický směr v psychologii vezme za své, že snahy spiritualistů nejsou marny. Že sklon k opatrnějšímu nazírání na psychologii jest již značný, dokazuje V. mezinárodní kongress psychologický v Římě konaný v dubnu tohoto roku. (Srov. můj referát v „Hlídce“ čís. 7.)

Psychologie po 2000 let, jež uplynuly mezi Aristotelem a Herbartem, pokládala za naprosto jisté, že čistě theoretické, klidně pozorující představení a myšlení jest původní a převládající funkce duševního života. Citění a chtění bylo považováno ponejvíce za stavy, kterým za základ slouží představení a myšlení. Teprve v posledních desetiletích, hlavně vlivem Schopenhauerovým a vývojové theorie, se uznává, že život duševní se jeví původně v citění a chtění a že z těchto funkcí ponenáhlu se pak vyvíjí theoretické myšlení. Stará psychologie byla intellektualistická, nová za vedení W. Wundta stala se voluntaristickou.

Výchova Marie Heurtinové skutečně zdá se dokazovati, že přechod stal se od živého chtění věcí ke klidnému jich rozjímání. Ovšem případ sám ještě voluntaristickou psychologii nepotvrzuje, ač celkem nemožno popírati výroku, který napsal vřatislavský psycholog William Stern v nedávné své studii o Heleně Kellerové: „Der Weg geht vom affektiv Willensmässigen zum objektiv Intellektuellen.“ Již v předešlém čísle „Vychov. Listů“ poukázal jsem na to, že posuňky, jichž původně Marie užívala, nebyly znamením pro předměty, nýbrž prostředkem k dosažení chtění. Tím pak, že našla prostředek, jak vyjádřiti svá chtění a přání, uklidnila se Marie Heurtinová a stala schopnou k pojímání čistě theoretického, rozumového. Dle novějších, svědomitých zkoumání možno tvrditi, že podobně i normální dívky si počínají, neboť prvá jejich samostatná slova vždy označují přání. Vůbec theoretické myšlení, objektivní, Kant by řekl „neinteressované“, pozorování věcí nebývá nikdy hned na počátku, nýbrž nutno se k němu

^{*)} Srov. Dra. Kachníka „Děj. filos.“ str. 188 a násl. a 193 a násl.

s obtížemi dopracovati. K tomu, ovšem člověk sám na sebe odkázaný nestačí, k tomu třeba spolupůsobení lidí jiných, k tomu třeba hlavně řeči. Sama na sebe odkázaná Marie Heurtinova sotva by se asi byla vymanila z temného stavu citění a chtění. Řečí nejprve posuňkovou, později slovní umožnila jí teprve zbožná sestra Marguerite styk s lidmi a knihami. Když pak dítě mohlo již čerpati z pokladu pravdy, k němuž se lidstvo dopracovalo, tu teprve se vlastně naučilo mysliti a své okolí s theoretickým interessem pozorovati. Připomeňte si slova, jež sama Marie napsala: „Než jsem přišla do Larnay, vše, čeho jsem se dotkla, mne rozlobilo; teď však ráda dotýkám se všeho, co mne obkličuje, abych se poučila. Je suis tres curieuse de voir par mes doigts.“ (Viz před. čís. „Vych. listů“ str. 209.)

Zajímavo je též všimnouti si aesthetických citů u dítek slepo-hluchých. Již při Lauře Bridgmanové bylo možno pozorovati, že hmatem probouzely se v ní elementární aesthetické city. Hůl sukovitá méně se jí líbila než hladká a hůl s pravidelně vzdálenými suky více než s nepravidelnými. Ovšem aesthetický cit u Laury byl vůbec velmi málo vyvinut. Za to od Heleny Kellerové slyšíme v té příčině věci přímo úžas budící: „Musea a umělecké sbírky“, píše ve své autobiografii, „jsou mi pramenem požitků a nadšení. Podivným bude se zdáti bez pochyby mnohému, že pouhá ruka bez přispění zraku postřehuje v chladném mramoru výkon, pojetí, krásu, ale přece nalézám v tom opravdu velký požitek, dotýkám-li se děl opravdu uměleckých. Sledují-li konečky mých prstů linie a naběhlé formy, nalézají tu ideu i pojetí, jež umělec chtěl naznačiti. V útvarech bohů a heroů postřehuji nenávisť, srdnatost, lásku, zrovna tak jako rozeznám citové rozčilení osob žijících, mohu-li ohmatati jejich obličeje. Jsem časem na váhách, nemám-li tvrditi, že ruka jest způsobilejší pro vnímání krásy plastické než oko. Zdává se mi, že obdivuhodný rytmický tok linií dá se spíše cítiti než viděti. Ale ať je tomu jakkoliv, vím jasně, že chápu a vycifuji duši starých Řekův v jejich mramorových bozích a bohyních.“ Patrně, že se tu vyplnilo mínění Herderovo, jenž pokládal plastiku za umění hmatu. Marie Heurtinova nedošla dosud v aesthetice hmatové té výše jako Helena Kellerova, ač rozhodně má daleko vyvinutější cit aesthetický než Laura Bridgmanova. Slyšíme, že ráda se dotýká nákresův a figur a že svými „jasnovidnými“ prsty (avec ses doigts clairvoyants) ráda ohmatává květiny a těší se z jejich jemnosti a pravidelnosti.

Zajímavo bylo by zvláště dověděti se něčeho určitějšího o prostorových představách Marie Heurtinové. Arnould v knize v předešlém čísle „Vych. Listů“ citované uvádí některé pokusy, jež konali s Marií Heurtinovou dva jeho žáci. Z nich patrně, že Marie dobře se v klášteře vyzná, že dovede ukázati, kde jest její světnice, kde dvěře, okna, kamna a pod. Nejdůležitější by bylo zvěděti, jakou formu má prostor pro Marii, nalézá-li se ve volné přírodě. Pro nás, jak známo, má prostor, neobmezují-li ho nějaké předměty, podobu polokoule duté, v jejímž středu se nalézáme. Že by bylo tomu podobně u dítěte od narození slepého a hluchého, těžko připustiti. Doufejme, že zbožná klášterní sestra Marguerite nám podá někdy určitějších zpráv o všech podrobnostech výchovy Marie Heurtinové.

Ke konci připomínám, že z výchovy Marii Heurtinové možno činiti i důsledky čistě filosofické — metafysické. Myslím, že bych neupřilíšoval, kdybych se snažil dokázati, že již dva tisíce let téměř trvající boj mezi filosofy, psychology a přírodopytci, zda totiž k lidskému poznání stačí pouhé smysly neb zda nutna jest centrální síla — duše, dobojovávající ve prospěch spiritualistů. Extremní sensualism po důkazech, jaké

podává výchova M. Heurtinové jest neudržitelny. Nejdůležitějších dojmů smyslových pozbavena dopracovala se přece Marie Heurtinova rozumnou výchovou probuzenou duší k mnohým a důležitým vědomostem. Ovšem šířeji těmito metafysickými důsledky se zabývati nenáleží přesně v rámeček naší práce, ale může tvořiti thema některé pozdější studie. --

Z učitelských rozjímání sv. Jana de la Salle.

Podává Fr. Janovský.

Zárnými hvězdami stkvěla se v XVII. a na začátku XVIII. století ve Francii dvojice bohonadšených sluhů Páně a přelaskavých učitelů: sv. Jan Křtitel de la Salle, zakladatel Školních bratří (1651—1719) a František Salignac de la Motte Fénelon, arcibiskup cambrayský (1652—1715), bývalí spolužáci v pařížském kněžském semináři u sv. Sulpice.

Památka šlechtného arcibiskupa Fénelona zachována zejména jeho dvěma nejznamenitějšími spisy „Telemachem“, v němž podáno zrcadlo knížecího vychování, a „O výchově dívek“. Sv. Jan de la Salle žije vlastně ustavičně ve svém řádě Školních bratří, jenž se již za jeho života tak krásně ujal na prospěch zanedbané, chudé mládeže, totiž hochů; když světec skonával — dne 7. dubna 1719 ve svém rodném městě staroslavné Remeši — měl již 27 řeholních domů, 274 bratří, 122 tříd a 9885 chovanců; dnes se čítá Školních bratří ve všech dílech světa se 14.000 a žáků jejich se 400.000. Vedle zasloužilého řádu zůstavil nám světec i své literární práce, z nichž nejpamátnější „Rozjímání“ a „Krátké přednášky o učitelích a všech, kdož se zabývají výchovou mládeže“.

Obsáhlá kniha „Rozjímání“ jest především určena pro Školní bratry, avšak i našinec pokochá, poučí, osvěží se jimi. Poslyšme několik úryvků z III. dílu.

* * *

I.

Zavedení křesťanských škol jest dílem prozřetelnosti Boží.

„Budou slova tato, kteráž já přikazuji Tobě dnes, v srdci Tvém, a budeš je vypravovati synům svým.“ V. Mojž. 6, 6. 7.

1. Bůh, jehož dobrota neskonala, „chce, aby všichni lidé spaseni byli a k poznání pravdy přišli“ J. Tim. 2, 4. t. j. aby poznali Boha a všecko, co nám zjevil Písmem svatým a tradicí. Poznání Jeho však lze dosíci jenom kázáním slova Kristova; proto dí sv. Pavel: „Kterak uvěří v toho, o němž neslyšeli? a kterak uslyší bez kazatele?“ Řím. 10, 15. Ustanovil tudíž Bůh, „jen prostřednictvím lidí zjevuje vůni známosti své“ (II. Kor. 2, 14.) a jenž poručil, aby se z temností světlo zablesklo“ (Tim. 4, 6.) ustanovil jisté osoby,

jež by jeho slovo druhým, zvláště dítkám zvěstovaly. Aby osoby ty připravil na vznešené povolání ono, osvětil srdce jejich, by dovedly zase navzájem osvěcovati své žáky. Ježto pak Bůh u svém milosrdenství i vám takovýto úřad svěřil, nebudtež na hanbu slovu jeho, nýbrž přičiňte se, byste před tváří Boží měli chválu, že pravdu zvěstujete všem, kdož vám jsou svěřeni. Toť budiž vaše hlavní snaha při vyučování, snaha provanutá pevným přesvědčením, že jste služebníci Kristovi a rozdávači tajemství Božích“ I. Kor. 4, 1.

2. Hlavní povinností rodičů jest křesťansko-náboženský výchov dítek; avšak bohužel přemnoho rodičů není s to, by povinností této vyhověli; jedni nejsou schopni, druzí časnými obchody a starostmi příliš zabrání; i nemohou v příčině křesťanských povinností svým dítkám poskytnouti potřebného vyučování. Postarala se tudíž Boží prozřetelnost, by takovýto rodiče byli nahrazeni osobami, kteréž mají jak s dostatek vědomostí, tak i potřebnou horlivost, by posloužily dítkám božskými pravdami, kladli základ náboženství a zbožnosti do srdcí jejich podle slov sv. Pavla: „Já podle milosti Boží, kteráž mi dána jest, jako moudrý stavitel položil jsem základ.“ I. Kor., 3, 10. Ó vy všichni, kdož od Boha k úřadu tak svatému povolání jste, užívejte hřivny svěřené, užívejte daru jiné vyučovati, veďte své žáky pozorně a opatrně, zastávejte svědomitě rodiče v nejpřednější povinnosti jejich; buďte věrni ve svém povolání, byste přispěli k spáse duší svěřených, jak Bůh na vás žádá!

3. Bůh chce, by všichni lidé nejenom přišli k poznání pravdy, nýbrž a by i spaseni byli; nemohl by však toho chtíti, kdyby neposkytl potřebných k tomu prostředků; proto vzbudil vychovatele, aby s ním spolupůsobili. Duše dítek svěřených nazývá sv. Pavel „Boží rolí, Božím stavením“ (I. Kor., 3, 4) a vás si zvolil Bůh, byste mu na roli té, na stavení onom pomáhali, zvěstující dítkám evandélium Syna jeho jednorozeného.

I máte si úřadu svého na výsost vážiti, máte ze všech sil o spáse dítek pracovati . . . Duše každého našeho žáka jest Bohu neskonale draha; ztracena-li bude která vaší vinou, požádá Bůh duši za duši.

II.

Jakých prostředků užití, abychom s Kristem o spáse dítek pracovali.

„Ve všech věcech sebe samého vydávej za příklad dobrých skutků, v učení, v celosti (zachovalosti a neúhonnosti), ve vážnosti!“
Tit., 2, 7.

1. Buďte přesvědčeni, že svatou proslovil pravdu sv. Pavel, řka, že člověk jenom sází, zalévá, v z r ů s t však že dává B ů h ; buďte přesvědčeni, že jenom Bůh může pravé požehnání dáti vašemu dílu a k dobrému dovésti je cili. Střetnete-li se tudíž při výchově mládeže s těžkostmi, nebudou-li někteří chovanci z vašeho vyučování míti žádoucího užitku, narazíte-li při svém díle na ducha nevázanosti a neučelivosti, shledáte-li u kterého velikou náklonnost k zlému, poznáte věru, jak vám potřebí utéci se k modlitbě, jak potřebí božského Spasitele prositi, by vás nadchnul svým duchem, ježto vás zvolil za spolupracovníky o spáse dítek. Všimněte si také Spasitele jakožto dobrého pastýře, jenž hledá ovce ztracené, a naleznuv ji, nikterak jí nebije, nýbrž klade si ji na ramena a nese domů. Jste jeho zástupci, podobejte se mu! Věduce, že vaše síla nestačí na dílo tak vznešené, ustavičnou

modlitbou k Pánu se utíkejte. Předkládejte mu denně potřeby svých žáků, obtíže i svou nedostatečnost; a Pán vida, že sebe pokládáte jen za mdlé nástroje v rukách jeho, dá zajisté vám, zač ho prosíte.

2. Ježíš Kristus pravil apoštolům: „Příklad zajisté dal jsem vám, abyste jakož jsem já činil vám, tak i vy činili.“ Jan, 13, 15. Chtěl, aby ho učeníci provázeli a od něho se učili, jak duše získávají; to platí i vám. Víte, kterak apoštolům předkládal nejvznešenější zásady dokonalosti a je poučoval, by za štěstí pokládali, čím svět pohrdá, chudobu totiž, potupu a pronásledování pro spravedlnost; ba žádal, by se proto pro všechno i radovali. Vštěpoval jim velikou ošklivost proti všemu zlu, jež člověk páchat si navyká, ba i proti takovým hříchům, jež jediné Bohu jsou známy, totiž proti zlým myšlenkám a žádostem. Také jim doporučel jisté ctnosti, zvláště mírnost, pokoru a trpělivost. Nabádal je, by se nespokojovali po způsobě zákonníkův a fariseů jen s jakousi zevnější ctností, se ctností zdánlivou; varoval je řka: „Nebude-li hojnější spravedlnost vaše, nežli zákonníkův a fariseů, nevejdete do království nebeského.“ Mat. 5, 20. — Takovými zásadami pochodícími z úst věčné Pravdy jest vám vychovávat svěřenou křesťanskou mládež.

3. Nestačí však, dětem nauku Páně jenom předkládati, nýbrž dlužno je k životu dle nauky té nabádati; řekl Pán: „Já jsem přišel, aby život měli, a hojněji měli“ (Jan 10, 10), a na jiném místě: „Slova, kteráž jsem já mluvil vám, duch jsou a život.“ Jan, 6, 64. Budiž tedy po příkladě božského Pána vaším nej přednějším cílem dopomoci chovancům ku štěstí života v pravdě křesťanského . . . Tu jest se vám sprostiti lidských ohledů, sprostiti se ješitné samolibosti . . . Nezapomínejte na slovo apoštolovo: „Co máš, čeho bys nebyl odjinud vzal? Pakli jsi vzal, proč se chlubiš, jako bys nebyl vzal?“ I. Kor. 4, 7.

III.

Výchova dítek — služba andělská.

„Andělům svým přikázal o tobě,
aby tě ostříhali na všech cestách tvých.“
Ž. 90, 11.

1. U valné většiny dítek rozvíjí se rozum velmi zdlouhavě, zejména u těch, které v rodině bývají zanedbávány. Že u dítek takových tělesnost převládá, dospívá duše jejich jen namáhavě vědomostí nadsmyslných, zvláště pravd křesťanských, jež převyšují lidský rozum. I potřebuji dítky takové vyšší měrou než druhé pečlivých a horlivých učitelův.

Boží prozřetelnost, jež laskavě bdí nad spásou všech lidí, dala každému anděla ochráncem, aby nás vedl cestou spásy, aby osvěcoval naši duši, bychom došli poznání pravého dobra. Andělé nemajíce těla a nejsouce tudíž podrobeni panství tělesnosti, kterémuž my lidé nemůžeme ujíti, mají vznešenější osvětlení než my a mohou tedy znamenitě nám přispěti, bychom jednali způsobem více nadpřirozeným; že však duše dětská jest ještě příliš k pozemskosti připoutána, potřebuje dítě vůdce, jehož by vidělo, slyšelo; a této potřebě vyhověl dobrotivý Bůh; dopřává dětem vycvičených, obětavých učitelů, viditelných andělů strážných.

2. Nestačí dítkám podávati jenom theoretické pravdy, jelikož víra beze skutků jest jako tělo bez duše, nýbrž dlužno vštěpovati do nich ducha a křesťanství, obeznamovati je se zásadami a předpisy křesťanství.

Tedyž zvláště osvědčíte se jim anděly strážnými, porozumějí-li vašim přičiněním zásadám svatého evandělia a budou-li se jimi spravovati. Dosáhnete toho, jestliže svým vyučováním, svým příkladem a milostmi, jež s nebe vyprošujete, ukážete dítkám štěstí, jakémuž se budou těšiti již na tomto světě, zvláště však na onom — jestliže srdce chovanců získáte křesťanským ctnostem a poskytnete-li jim prostředků přiměřených jejich věku a chápavosti, aby navykali všemu, čím by se v dobrém stále utvrzovali.

3. Cesta lidského života jest plna nebezpečství pro spásu duše, takže by jim člověk ani nevyhnul, kdyby byl sám sobě zůstaven. I dal nám dobrotivý Bůh každému anděla strážce a poručil mu, by hájil duše naši, „abychom snad o kámen nohy neurazili“ (Ž. 90, 12), t. j. aby nás nepřemohla příležitost ke hříchu, překážka naší spásy. Poručil též Bůh blaženým těm duchům, by dávajíce nám svatá vnuknutí a vštěpujíce dobré žádosti na cesty nebezpečné nás ani nepouštěli.

Dítka jsou toho všeho potřebnější nás dospělých; proto dal Bůh vzniknouti náboženským společnostem, řádům, by se věnovaly křesťanské výchově mládeže; dopřává těmto vychovatelům potřebné bdělosti a horlivosti, by odvrátili od svých svěřenců vše škodné a nebezpečné, by se ďábel ani neodvážil k nim se přiblížiti, kdyžť jsou pod tak mocnou a osvědčenou ochranou . . .

IV.

Vyučovati dítky — úřad nejpotřebnější.

„My pilni budeme modlitby
a posluhování slova.“ Skut. ap. 6, 4.

1. Vyvoliv si Bůh sv. Pavla a uloživ mu zvěstovati evandélium, dopřál tak hluboké známosti tajemství Kristových, že mohl ve všech městech, kde hlásal slovo Boží, „jako moudrý stavitel klásti základy“ (I. Kor., 3, 10), základy budovy víry a náboženství. Týž úřad máte i vy. Hleďte tudíž na svůj úřad jako na nejdůležitější a nejpotřebnější v církvi; i vám rozkázáno, byste kladli základy budovy církve, a tož vyučujíce dítky . . . Jaká to čest! Proste Pána Boha, by vás odůstojnil zastávati úřad ten způsobem jemu milým!

2. Úřad katechetův jest tak důležit, že svatí biskupové prvních dob křesťanských hlavní úlohou a velikou ctí si pokládali katechumeny a mladistvé křesťany ve svatém náboženství vyučovati. Sv. Cyrill, patriarcha jerusalemský, jakož i sv. Augustin, biskup hipponský, zůstavili nám písemné katechese, podle nichž sami vyučovali a jež i svému duchovenstvu půjčovali. Slovnutný učenec sv. Jeronym dosvědčuje v listě Laetě, že si za větší čest pokládá malé dítě vyučovati sv. náboženství nežli býti učitelem mocného knížete. Gerson, slavný kancléř university pařížské, tak si vážil úřadu katechetského, že se jím obíral ještě v posledních letech života svého.

Důvod, proč si mužové tito vyučování sv. náboženství tak vysoce vážili, jest ten, že to první úřad, jež Ježíš Kristus svým apoštolům svěřil. Vypravuje sv. Lukáš, že sotvaže si je zvolil, už je poslal zvěstovat lidem, že se přiblížilo Království Boží. Totéž jim poručil krátce před svým nanebevstoupením, řka: „Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi. Protož jdouce učte všecky národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého, učíce je zachovávat všecko, cokoliv jsem přikázal vám; a aj, já s vámi jsem po všecky dny až do skonání světa.“ Mat. 28, 18—20.

Toť také prvně konal sv. Petr po seslání Ducha svatého, a ovocem tohoto prvního vyučování bylo obrácení 3000 osob, jež přijaly víru v Ježíše Krista. Toť také bylo nejpřednějším úřadem sv. Pavla, jak vysvitá z řeči, jež konal v Areopagu, před Felixem, před Festem; Korintfanům sám dosvědčuje, že by mu bylo za těžko k nim přijíti a neprospěti vyučováním. Pomněmež ještě, že Kristus se nespokojil apoštolům svěřiti úřadu katechetického, nýbrž že jej také sám zastával; přednášel pravdy našeho svatého náboženství a řekl výslovně: „I jiným městům musím zvěstovati království Boží; nebo na to jsem poslán.“ Luk. 4, 43.

Považte ta slova a obraťte na sebe!

3. Nedivme se, že apoštolé a biskupové prvních století za takovou čest si pokládali katechumeny a novoobrázence vyučovati sv. náboženství, a že zvláště sv. Pavel se chlubil, „že jest poslán od Krista evanđelium kázati“ (I. Kor., 1, 17) — že proniknut vědomím o výtečnosti úřadu toho vyznal: „Mně, nejmenšimu ze všech svatých, dána jest ta milost, abych zvěstoval mezi národy pohanskými to nestihlé bohatství Kristovo“ (Efes., 3, 8) — nedivme se; vždyť účinek učení tohoto sv. apoštola byl tak veliký, že ti, kdož prve než slyšeli kázání jeho, „byli bez Krista, odcizení od obecnství Israele a hosté strany úmluvy, nemající naděje zaslíbení a bez Boha na tomto světě“ (Efes. 2, 12) — ti přijavše po kázání víru a skrze křest Kristem jakořka přioděni „už nebyli hosté a přichozi, ale spoluměšťané svatých a domácí Boží, vzděláni na základ apoštolův a proroků“ (Efes. 2, 19, 20) živým chrámem Božím učiněni.

Pozorně-li patříte na podivuhodné účinky horlivých apoštolův a jejich nástupců, snadno shledáte, jak důležit jest úřad katechetův. Oživujž vás podobná horlivost v úřadě tak důležitém! . . . Děkujte Bohu, že vás odůstojnil míti účast v úřadě apoštolův a nejznamenitějších pastýřů církve svaté! Dělejte čest svému povolání, osvědčte se důstojnými služebníky Nového Zákona.

(Příště dále.)

Vycházka do hamru čili kladivárny.

Popisuje J. M. Kadlčák.

„Slyšeli jste o výrobě litiny čili surového železa z rudy železné a víte, co se ve slévárnách z litiny leje, k čemu litiny upotřebiti lze. Zdali pak i výrobky zámečnické a kovářské hotoví se z litiny?“ — hovor navazují, když ve škole projednáno učivo o železe a objasněna výroba železa ve vysoké peci.

„A odkud si kováři a zámečníci opatří železo kujné“, vyzvídám dále, když hoši správně pověděli, že uvedení řemeslníci pracují z kujného železa. Záci mlčeli.

V tom se mihne ruka ve vzduchu.

„Od Beníršky“ (místní kupec železář), chlubně spustí náš třídní mudrc.

Hlučný smích zahlaholil sborem. Však v tom již ztichl. Přísný pohled a pokyn vážný ztlumil výbuchy dětské.

„Neví nikdo?“ opakují důrazněji.

Vše ztichlo, a rozpačitě, skoro nesměle dvě tři ruce zvedají se zdlouhavě.

„Kde berou řemeslníci potřebné železo kujné — Tomku?“

„Prosím, na hutích“, odpovídá vítězoslavně hoch vševěda.

„A odkud mají železo to na hutích? Nikdo neví?“

„Kujné železo kovali ukují v hamře“ — po chvíli směle do řeči se pustil Židek, když pokynul jsem, aby promluvil.

„Židek uhodl. Kujné železo jednak ve válcovnách z litiny se vyrábí, jednak, a sice nejlepší, právě kujné železo v kladivárnách, nebo po našem v hamře kováři vykovávají z litiny, ze starého železa všelijakého, z různých odpadků železářského průmyslu, zejména z odstřížků zešřových. Viděli jste již takový hamer čili kladivárnu?“

„U nás na Papírni je hamer“, chválí se Nykl.

„Kde ještě?“ vyzvídám dále.

„U Školudku, ale ten stojí“, vypravuje Tobola.

„U pily je také hamer, a v tom se kuje“, sděluje Václavínek.

„Kdo z vás byl již v kladivárni?“ —

Několik ruk zvedá se, ale většina žáků dává na jevo, že v kladivárně nebyli, ač chodí snad okolo některého den ze dne. Máme ve Frýdlantě zeště dvě, jež dosud železářskému závodu dodávají proslavené frýdlantské ráfy, radlice, vozové osy, železo pasové a prutové jakosti výborné, neboť pracují výhradně z hlí dřevěného podle staletých zkušeností.

„Nevšimavost vaše zasluhuje pokárání. Jak by jinde všímali si takových pozoruhodných a prospěšných věcí“, vytkl jsem žákům a oznámil, že odpoledne si vyjdeme do kladivárny, bychom poznali výrobu železa kutého, což způsobilo v třídě nemalý rozruch a náladu veselou.

Byl jasný, slunný den dodzimní, k vycházce velmi příhodný, když pomodlivše se — u nás je vycházka částí řádného vyučování — v pořádku náležitěm zabočili jsme k sedmé kladivárně, odkudž chvílemi ozýval se hlučný třesk a buhot na důkaz, že hamerníci neboli kováři pracují.

(Příště dále.)

Na prahu nového školního roku.

**Z jakých příčin učitel světský i duchovní má pečovati o řádné
vychování mládeže.**

Fr. Pišmistr, katecheta v Mor. Budějovicích.

Králové pozemští své miláčky mají, král nebeský též má své; a ti jsou duše nevinné. Spasitel sám chtěl, aby Jeho zvláštní náklonnost k mládeži v evangeliu zaznamenána byla slovy dojemnými. Ze všech stran hrnou

se k Němu lidé slyšeti Jeho slov a přijati jeho darů. V tomto davu jsou těž matky, jež k Němu dostati se chtěly, aby Jej prosily, by požehnal dítkám. Nejprve byly odstrčeny; ale brzy, jaká byla jejich radost, když slyšely Krista, an chválí jejich jednání, které horlivost nepravá za dotěrnost považovala! Pohledem láskyplným dívá se Spasitel na ty slabé tvory; krása duší jejich radostí Jej naplňuje: „Nebraňte“, pravil, „těmto dítkám přijiti ke Mně; varujte se je vzdalovati; právě jim a těm, kteří jim podobni jsou, náleží království nebeské.“ Hned, volný jest přístup; ony k Němu se blíží a ejhle! Pán má je ve svém náručí . . .

Jak šťastny byly ony dítky, když poznaly štěstí své! Šťastnými učiteli jsme i my, poznali-li jsme přízeň, kterou nám prokázal Nejlepší Učitel, uloživ nám, Jemu připravovati věrných služebníků vychováváním mládeže. Jest začátek školního roku — nové práce! Zdaž nemluví i k nám všem Spasitel, jako k prvnímu svému apoštolu: „Miluješ-li Mě, měj péči o mé beránky. Tyto dítky jsou Moje; všemohoucnost Má je stvořila, prozřetelnost Má je zachovává, tělo Mé určeno jest jim za pokrm a království Mé jejich jest dědictvím. Kéž bedlivost tvá uhájí je náказы nepravosti; kéž v nich horlivost tvá vypěstuje zárodky ctností, jež jsem do nich vložil; tak mi pomůžes je spasiti. Dokaž mi, že mne miluješ!“ Zda vyplníme, co si přeje Pán? — — —

Velikou horlivost pro řádné vychování mládeže a její posvěcení vštípil největším světcům a nejslavnějším veleduchům křesťanstva. Sv. Jeroným stár jsa do Betléma se uchýlil, aby tu snáze uvažoval tajemství dětství Ježíšova. Mezi tím, co k němu přicházeli mnozí z krajů dalekých, aby se poučili jeho moudrosti, napsal jedné paní římské toto: „Pošlete mi své malé dítky; bude mi k radosti s nimi mluvit o základech víry.“ Sv. Augustin, Vincenc Fer., Karel Bor., František X., František Sal., Gerson, Bellarmin, Olier, Fenelon a j. měli za to, že lépe duševních svých sil vynaložiti nemohou, leč pracujíce o posvěcení dítek. Gerson dí: „Čestno jest vychovávat syna panovníkova, domnělého dědice koruny; ale dítě, jež vedu ke ctnosti, zdaž není dítkem Božím, dědicem království jeho?“ A sv. František Saleský dí: „Věřte mi, andělé malých dítek zvláštní láskou nakloněni jsou těm, kteří dítky v bázni Boží vychovávají a kteří jejich duším něžným nábožnost vštěpují.“

Jiný důvod, proč dítky sobě svěřené řádně vychovávati máme, jest přání církve a celé společnosti. Kdo dítky vychovává křesťansky, ten dobro čerpá u zřídla, ten zlo vyvrací z kořene, ten pokolení lepší připravuje. Jako z Abrahama vyšel celý národ věřících, tak někdy z jednoho dítky dobře vychovaného vyjde celé pokolení spravedlivých. Leibnitz praví: „Měl jsem vždy za to, že bychom k lepšímu obrátili pokolení lidské, dbali-li bychom o jeho vychování.“ Nic není tak pravdivo, jako tento výrok. Všechno na vychování dobrém spočívá: víra, smýšlení mravy, dobro a zlo, vše bez rozdílu. Vychováním jest národ takovým, jakým jest; ono jej k dobrému vede anebo na zlou cestu svádí; ono jest životem nebo smrtí jak rodin, tak i států.

Žádný věk okem víry uvažovaný tak nepoutá k sobě jako mládí. Tři zvláštní příčiny nás k němu vábí: jeho nevinnost, jeho nebezpečnost a náchylnost, jakou od vychovatelů dojmů přijímá a ovoce přináší. Co může býti nevinnějšího nad srdce dítěte nevinneho? Spasitel sám mluvě o nich, pravil; „Rozkoš má jest býti se syny lidskými!“ Shledáváme-li u nich zkaženost předčasnou, nepravost ještě v nich nezapustila kořenů hlubokých, aniž jim odňala nepředjatosti, která duši naklání k dojmům spasitelným.

Byl-li Duch sv. n cen opustiti svatyně, ve kterých měl zalíbení, není dalek, nýbrž u brány srdce stojí a opět vstoupiti žádá. (Aj, stojím u dveří a tluku Cysoc. 3. 20.)

Začínáme nový školní rok, nuže s chutí a horlivostí začněme, dílo tak veledůležité. Mezi maličkými, kde k nám září z očí jejich oddanost a upřímnost, zapomeneme na mnohé strasti, jež přináší neupřímný svět. Vděčnosti od světa neočekávejme, ale raději doufejme v Boha!

Předseda Katolického spolku českých učitelů na Moravě, J. M. Kadlčák, vyznamenán byl křížem „Pro ecclesia et pontifice“. Ačkoli zpravidla osobních záležitostí si nevšímáme, uveřejňujeme zprávu tu s radostí, majíce k tomu závažné příčiny. J. M. Kadlčák pracuje dlouhou řadu let neunavně slovem i skutkem pro ozdravení společnosti lidské, je vzorem svědomitého učitele ve škole, a byl by dnes slaveným člověkem, kdyby veřejně nehlásil se k zásadám katolickým. To je příčina, proč kalich hořkosti musel vypít téměř až na dno, proto potkává se často s neporozuměním i u těch, kteří by měli jemu děkovati. . .

A proto tím mileji dojímá nás vyznamenání, jehož si předseda Katolického spolku učitelského plně byl zasloužil, přejeme mu ze srdce, aby i činnost jeho školská a národní brzy po zásluze oceněna byla a uznání došla.

Ministr kultu a vyučování dr. Vilém rytíř Hartel byl na svou žádost sprostěn svého úřadu, a zároveň byl místopředseda dolnorakouské zemské školní rady dr. Richard svob. pán Bienerth. jmenován odborným přednostou v ministerstvu kultu a vyučování.

Členem českého senátu disciplinárního zvolen byl ministerstvem jako zástupce českého učitelstva p. Fr. Bašný, nadučitel v Kohoutovicích, jeho náhradníkem p. Jos. Bartoň, učitel měšťanské školy v Králově Poli.

Řád školní a vyučování pro všeobecné školy obecné a pro měšťanské školy jest již v ministerstvě věci duchovních a vyučování definitivně stanoven a k vydání úplně připraven. Také český překlad je dokončen a zredigován. Poslanec Špindler jako předseda školského výboru klubu českých svobodomyšlných poslanců na radě říšské společně s poslancem Čiperou vymohli celou řadu příznivých změn, učitelstvu a škole prospěšných. Aby pak i text český úplně vyhovoval po stránce jazykové i odborně věcné, utvořena za souhlasu ministeria z posl. Špindlera, posl. Čiperu a učitele F. V. Moravce, jakožto zástupce Z. Ú. S., komise pro zredigování českého textu. Školní řád vydán bude na základě §§ 4. a 78. říš. zákona o školách obecných ze dne 14. května 1869 z. ř. č. 62, jakož i článku II. zákona ze dne 2. května 1883 z. ř. čís. 53. Platný bude pro království a země, zastoupené na říšské radě, vyjímajíc království haličské a vladiměřské s velkovévodstvím krakovským. Celý řád obsahuje 223 §§. Rozdělen je ve tři hlavy, z nichž první jedná o všeobecné škole obecné, druhá o škole měšťanské

a třetí o domácím vyučování a soukromých školách. Celkem rozdělen je řád v 16 odstavců, z nichž jednají: 1. O zařízení obecné školy. 2. O školní povinnosti. 3. O přijetí do obecné školy. 4. O zařazení do tříd, oddělení a skupin. 5. O vyučovacím čase a prázdninách. 6. O návštěvě školy. 7. O školní kázní. 8. O klasifikaci a vysvědčeních. 9. O učitelských osobách. 10. O právech a povinnostech správce školy. 11. O učitelské konferenci. 12. O měšťanské škole. 13. O soukromých ústavech vyučovacích. 14. O domácím vyučování. 15. O péči o děti. 16. Ustanovení závěrečná. *Nár. L.*

Spolek katolických učitelek v Německu, jenž má přes 8.000 členek, vyšlovil se dle „Köln. Vksz.“ na valné schůzi dne 14. června t. r. v Mnichově odbývané po řeči prof. Mausbacha z Münsteru pro celibát následující jednohlasně přijatou resolucí: „Spatřujeme v nevdanosti a v panenství učitelek kořen a korunu vznešenosti svého povolání. Považujeme je za ethickou sociální a paedagogickou veličinu svého působení, již se nikdy vzdání nemůžeme, a vyslovujeme svůj energický odpor proti názorům a snahám kollegyň, které chtějí stavovské zdokonalení spatřovati ve vdávání se a ve fysickém mateřství. „Žádáme pro své svobodně zvolené povolání svobodně zvolené panenství.“

Proti koědikaci. Měsíčník „Frauenbildung“ má v č. 3 úvahu od redaktora Grossera z Vratislavi o diferenciaci pohlaví ve stáří školním, z psychologie konstatovanou a novými pokusy potvrzenou. Spisovatel opíraje se o pokusy Sternovy, Ellinghaasovy a Lobsienovy uvádí zejména: Pokrok podle stáří jest u obou pohlaví různý; tak v době od 7—10 po případě do 11 let jest pro chlapce dobou rychlejšího vývoje nežli pro dívky; naproti tomu od 10.—14. roku jest zase u dívek rapidnější vývoj nežli u chlapců. Společné vychování nutilo by tedy dívky v prvním období ku zrychlenému postupu a tím by utrpěla možnost osvojení si základů. Dále dívky předčí hochy energií své obrazné činnosti téměř o polovinu; za to hoši bývají v práci spolehlivější. Také tato difference nutí k rozdílům ve formě u osnově vyučovací.

Organisace katolického učitelstva v Dol. Rakousích má prý býti provedena v nastávajícím školním roce tím, že menší učitelská sdružení katolická utvoří „zemský spolek katolického učitelstva“. Budou prý míti také svůj orgán „Die katholische Schulpresse“.

Pozoruhodná slova promluvil dědičný princ kníže Löwenstein za příčinou sjezdu německých katolíků ve Štrassburku, kdež i velmi četné shromáždění učitelů se zároveň konalo. Pravil mezi jiným: „Ve svém životě vždy jsem tři druhy duševní odvahy obdivoval: po prvé, když někdo se dá bez narkose operovat, po druhé, když mladý člověk mezi 20. a 30. rokem v hostinci před a po jídle udělá kříž a po třetí, když učitel ukáže odvahu přistoupiti ku katolickému spolku učitelskému. (Bouřlivá pochvala.) A proto pravím: Klobouk dolů před tímto shromážděním katolických učitelů!“

Resoluce přijatá na schůzi manifestační. Shromáždění zástupcové učitelstva ze školství vysokého, středního i obecného přijali na manifestačním sjezdu v Brně, dne 9. července 1905, pro vyšší vzdělání učitelské tuto resoluci:

1. Jsouce plně přesvědčeni, že úroveň všeobecné vzdělanosti národa jen tehdy se zvýší, bude-li zvýšeno vzdělání jeho učitelstva, a uvažující, že dosavadní povinné průpravné vzdělání důležitého tohoto stavu nedostupuje ani té výše, jako vzdělání některých jiných stavů, jichž práce není tak odpovědna ani nesleduje cílů tak důležitých a vznešených jako působení učitelstva, prohlašujeme důrazně, že vzdělání, kterého učitelé poskytují ny-

nější organisace ústavův učitelských, nepřipravuje náležitě ani po stránce vědecké, ani praktické k takové práci ve škole, jakou umožňují výtěžky současného vědeckého snažení, a k takovému působení kulturnímu mezi lidem, jaké ukládá učitelstvu jeho společenské poslání, i požadujeme důtklivě pronikavou reformu učitelského vzdělání.

Protestujeme proto rozhodně proti zpátečnickému návrhu Hirnovu na reformu ústavův učitelských.

Chceme usilovati o to, aby učitelstvo nabývalo všeobecného vzdělání takového, jakého poskytovatí je cílem školy střední, vzdělání pak filosoficko-paedagogického a odborně methodického na školách vysokých: je nám vzdělání akademické cílem reformního našeho usilování.

2. Uznáváme ovšem, že k tomuto cíli lze dospěti jenom organickým vývojem nynější soustavy školské, když se nejprv účelně zreformuje škola střední, nad první nynější počátky povznese dívčí školství, když se založí a náležitě vypraví druhá česká universita v Brně a na všech universitách vytvoří fakulta školská; avšak zároveň jsme přesvědčeni, že mravní a hospodářský prospěch každého národa příčinně souvisí se vzděláním jeho učitelstva, a proto se obáváme, že se náš národ opozdí, pro hospodářskou soutěž se vzdělanými národy západními zeslabí a těžkou škodu utrpí, odloží-li se reforma učitelského vzdělání a čekati se bude, až se splní všechny podmínky pro jeho žádaný konečný útvar.

Poněvadž jsme zároveň přesvědčeni, že se k vytknutému cíli vůbec nedospěje, když se k němu nezamíří a nevykročí, a přesvědčeni dále, že reforma směrem udaným jest nejenom nutná, ale také možná, naznačujeme, kterak si možnou tuto reformu představujeme.

Doporučujeme :

I. A. V konečné úpravě svých studií nabývej učitelstvo všeobecného vzdělání na reformované škole střední, a to na nižším stupni v jednotném nižším oddělení, na vyšším v sekci moderní nebo reálné vyššího oddělení.

B. Pro přechodné období (v přítomnosti) doporučujeme, aby vzdělání všeobecného dostávalo se učitelstvu

a) na nižším stupni buď na čtyřleté nižší střední škole (gymnasiu nebo reálce), nebo na škole měšťanské rozšířené na 4 ročníky a reorganisované v tom smyslu, aby to byla skutečná škola lidová, poskytující všeobecného vzdělání, jehož je potřebí všem vrstvám národa v životě občanském,

b) na vyšším stupni na čtyřletých učitelských akademiích, jež by nahradily nynější nedostatečné ústavy učitelské a podávaly vzdělání všeobecné, rovnocenné se vzděláním vyššího oddělení nynějších středních škol, připravující již tak jednu sekci příští reformované střední školy, na stupni vyšším účelně odrůzněné. Vzdělání matematicko-přírodovědné a jazykově-duchovědné budiž v plánech a osnovách učebných upraveno dle nynějšího stavu vědeckého vývoje a tvoříž jednotný a v sobě souladný celek, i doplněno v nejvyšších dvou ročnících vzděláním ve filosofické propedeutice. Doporučujeme zvláště, aby jazyk mateřský, domácí literatura a dějiny vlastního národa tvořily střed vyučování, a aby povinným bylo studium některého světového jazyka živého i jeho literatury (francouzštiny, angličtiny, ruštiny). K umělecké výchově ve smysle nejširším budiž na ústavech těchto bedlivě přihlíženo.

Učitelská akademie budiž zakončena zkouškou dospělosti, která buď v zásadě rovnocenna s maturitní zkouškou nynějších gymnasií a reálků; na jejím základě mějte chovanci přístup k vlastním studiím vysokoškolským na filosofické fakultě, a po zkouškách dodatečných dle určitých odborů

studijních také na ostatních fakultách a školách vysokých (technické a umělecké).

II. Vzdělání odborného filosoficko-paedagogického a methodického nabývej učitelstvo :

A. V konečné úpravě na vysoké škole paedagogické (fakultě školské), zřízené při nynějších fakultách filosofických, budiž učitelstvu podáváno :

a) vzdělání theoretické v oboru biologie a hygieny, filosofie, psychologie (zvláště pedopsychologie), sociologie, ethiky, paedagogiky. Jednotlivcům budiž volno mimo to na fakultě filosofické studiím odborně vědeckým se věnovati;

b) vzdělání theoretické v methodice a didaktice v přednáškách vynikajících methodiků i důkladná znalost školské organisace a školského zákonodárství předních kulturních států;

c) praktický výcvik vyučovatelský hlavně hospitacemi na školách obecných a měšťanských u osvědčených učitelů těchto škol. Nynější semináře paedagogické při universitách buďtež již nyní rozšířeny, zreformovány a zřízeny jako samostatné ústavy s úplnou knihovnou literatury paedagogické a literatury domácí i cizí, jakož i vzornou sbírkou učebných pomůcek (paedagogickými museem), aby tvořily začátek budoucí požadované fakulty školské.

B. V přechodném období (v přítomnosti) pokračujte absolventi učitelských akademií ve studiích buď jako řádní posluchači nynější fakulty filosofické a v seminářích paedagogických anebo na dvouletých paedagogiích, která budou zřízena v několika větších městech a jsouce opatřena rovněž rozsáhlými knihovnami a paedagogickými musei, poskytovali budou příštím učitelům odborného vzdělání filosoficko-paedagogického a methodického i praktického výcviku vyučovatelského. I absolventi nynějších gymnasií a reálků se zkouškou maturitní mohou býti přijímáni do těchto dvouletých paedagogií.

Učitelstvo škol měšťanských nabývej průpravného vzdělání rovněž na učitelských akademiích a paedagogiích (nebo na nynější fakultě filosofické dle volného rozhodnutí jednotlivcova), pro přípravu ke zkoušce způsobilosti buďtež zřizovány kursy oddělené dle zkušebních odborů na fakultě filosofické, na vysoké škole technické a na vysoké škole umělecké.

4. Poněvadž se navrženou reformou studium k povolání učitelskému prodlouží, že však proti tomu právě činnost učitelská na obecných a měšťanských školách stále vyššího významu bude nabývati pro národ a společnost, doporučujeme, aby stát, země, města, okresy, korporace zřizovaly stipendia, jež by se udílela nadaným a pilným chudým kandidátům učitelským.

5. Nynější zřízení kursů učitelských při universitách a utěšeně se vyvíjejících kursů feriálních, vzniklé z touhy po sebevzdělání a učitelskou svépomocí, buď příslušnými činiteli (správou vyučovací) podporováno morálně i finančně, aby se stalo institucí trvalou, a aby se jimi zejména v době přechodné úroveň odborně vědeckého a filosoficko-paedagogického vzdělání učitelstva soustavně a stále mohla zvyšovati.

6. Ústavy učitelské (akademie a paedagogia) buďte zřizovány státem a nebudiž svěřováno přípravné vzdělání učitelstva ústavům soukromým, zvláště klášterním.

7. Žádáme snažně celou veřejnost českou, kulturní činitele v národě, sbory poslanecké, aby věc reformy učitelského vzdělání nepovažovaly za záležitost stavovskou a ujaly se jí s horlivostí jako důležité všennárodní potřeby kulturní.

Mezinárodní centrála informační o paedagogické literatuře. Učitel Heřman Alferi ze Želivy navrhuje v „Učitelském Přehledu“, aby Dědictví Komenského zřídilo v Praze mezinárodní centrálu informační o paedagogické literatuře, aby všichni vychovatelé přímo stýkali se mohli s příslušnou literární produkcí, a tak aby se dalo upravití jednotnější nazírání na výchovnou práci vůbec, odpovídající současnému stavu moderní paedagogiky.

Svaz pokrokového učitelstva a přátel školy. V Čechách učitel Konrád Pospišil zakládá „Svaz pokrokového učitelstva a přátel školství“. Tato nová organisace bude v mnohých věcech stejného směru jako vídeňská „Freie Schule“. Hlavní zásady: Škola má sloužiti potřebám národa. Tomuto úkolu dostojí pouze volná škola, zbavená útlaku vládního i klerikálního. Škola musí býti národní a moderní, t. j. přiměřena době a výši, ku které lidstvo dospělo duchem a prací. Třeba je mezi učiteli různých stupňů a kategorií škol vzájemnosti, shody, podpory, porozumění. Třeba je podpory širokých vrstev lidu a pokrokové intelligence neučitelské. Úplná odluka školy od konfessí je nezbytná. Náboženství je soukromou věcí církve a jejích příslušníků. Proto také vyučování náboženské má býti od školy veřejné odděleno. — Na Moravě bude učitel Fr. Merta vydávati časopis „Volná Škola“, na těchže asi zásadách založený.

Venkovskou školu budoucnosti představuje si „Milotický Hospodář“ asi takto: Krásnou a prakticky zařízenou školní budovu, okrasu to obce, s velkými, světlými světnicemi a rozsáhlou zahradou oživenou květinami, stromy, keři, zeleninou a polními plodinami. Aby tento ideál se uskutečnil, mají se rolníci sami starati. Mají ve schůzích a skrze své poslance dovolávati se zařízení moderní školy a od státu žádati, aby také patřičnou částkou školství přispěl. Ale nikoli, aby to vše šlo zase na účet rolníka! Stát má ještě dosti zdrojů, odkud potřebných peněz k tomu opatřiti. Žádné jiné vydání není tak účelré jako ono, kteté stát ku vzdělání svých občanů činí —

Ct. panům c. k. okresním dozorcům školním Abiturient gymnasia, který zkoušku maturitní s výborným výsledkem složil, prosí o místo výpomocného učitele. Chce se s láskou věnovati povolání učitelskému a míní během tohoto roku šk. doplniti zkoušku maturitní z gymnasia na některém ústavě učitelském. — Laskavé nabídky račte poslati redakci Vych. Listů.

Zpráva redakce. Předešlé číslo Vych. Listů bylo dvojité. Nedopatřením bylo číslováno 13. místo 13. a 14.

Oznamujeme a doporučujeme:

(Posudky o pozoruhodnějších spisech, zde doporučených, uveřejníme v příštích číslech.)

Šolcových Příruček pro učitelstvo vyšel právě sešit 12. a 13. Sešitem 12. vyšlo úplně znamenité dílo paedagogické literatury Jana Zkusila „Svědomitý správce školy“. Velmi užitečný a potřebný tento spis poskytne každému učiteli ve všech případech rady spolehlivé a bezpečné. Cena I. dílu 1 K 40 h, II. 1 K a III. 1 K 60 h. Sešitem 13. počíná vycházeti „Vyučování psaní a krasopisu na základě tvarů písma nařízených c. k. zem. šk. radou“. Díl I. Latinka. Sepsal Ladislav Nágl. Spisovatel přihlíží v tomto

spisu hlavně k tomu, aby se docílilo jednotnosti při vyučování krasopisu a proto běže zřetel na tvary písma, které byly nařízeny c. k. z. šk. radou. Knihou takto vypravenou zavádějící pro všechny školy, všech kategorií jedny tvary, jeden postup a jednotnou metodu, dostane se každému učiteli laciné příručky ceny trvalé.

Nákladem knihtiskárny Jindřicha Slovákova v Kroměříži:

„Počtařské Praktiky“ pro učitele, žáky, obchodníky a vůbec pro každého, s počty co činiti má. Zejména partie o mocninách jest svého druhu asi jediná, a nelze metody, dle které se tvoří nikdy zapomenouti. Vyplyvá z vnitřní souvislosti jejich. Cena pouze 50 hal.

Nákladem družstva „Komenium“ v Praze:

Přírodopis na vycházkách. Sepsal Ant. Vimmer, učitel měšťanské školy. Díl I. Život ve vodě a v nejbližším jejím okolí.

Nákladem Joz. Smrčky ve Vel. Čermé u Borohrádku:

Výklady z českých dějin kulturních od Ladislava Horáka. (Vydání A pro potřebu učitelstva škol obecných a měšťanských, cena 3 K 30 h, vydání B pro knihovny školní a lidové, cena 3 K).

Nakladatel František Hrnčíř, učitel v Nymburce:

Dětský Máj. Z ukončeného I. ročníku Dětského Máje viděti, že zkušená ruka spisovatele a paedagoga časopis pořádala. Z obsahu souditi můžeme, že Dětský Máj je nejlepším časopisem českým pro mládež a také ilustracemi se jiným dobrým listům domácím i cizím úplně vyrovná. Doporučujeme co nejlépe.

Nákladem Z. Ú. Sp. V komisi knihkupectví J. Rašina v Praze - VII.:

Poučení o zkouškách dospělosti i způsobilosti učitelské pro školy obecné a měšťanské (zkoušky pěstunek a industriálek a zkoušky z jazyka francouzského i anglického) a o státních zkouškách, které učitel konati může. Sebral a upravil V. Procházka, c. k. cvičný učitel a člen c. k. zkušební komise pro školy obecné a měšťanské v Praze. Druhé rozmnožené vydání. Cena 90 h.

Nákladem R. Prombergra v Olomouci:

Slezská kronika Ročník XVI. sv. 1. Pod jařmem. Črty ze Slezska. Napsal Jan Vyhlídal. Ne nadarmo nazývají Slezsko „zapomenutým“. O něm nikdo neví, o něm nikdo se nestará, jen zalehne-li k nám novinami zpráva, s jakou bravurou dovedou naši kulturní Němci slezští stavěti právo, spravedlnost a slušnost na hlavu, jedná-li se o slezské Čechy — tu se hrozíme. — Autor přítomného dílka prožil drahně let ve Slezsku, spis jeho jest těžkou obžalobou lidskosti a odhalení jeho, jež dokládá vlastní krutou zkušeností, budí úžas. Čtete a mimoděk vtírá se Vám do duše zvláštní těžký zvuk, jež jste již kdesi postřehli, vzpomínáte, hle, Bezruč v próse! Stejně bolestný, stejně tragický. Těžká je to četba, ač jejím krutým sarkasmem často prolítne jiskérka humoru. Slezská kronika vychází ve prospěch „Matice osvěty lidové“ v Těšíně, ročně o 4 svazcích o 22 arších za cenu K 2.— (poštou K 2.20.) Kdo můžeš, té malé podpory neodepři účelu dobrému.

Nakladatel A. Piša v Brně:

Dějiny Markrabství Moravského. Stručné vydání. Napsal Rud. Dvořák. Sešit 4. Sešit tento obsahuje dokončení kulturního vyličení za posledních Přemyslovců — zakládání měst, obyvatelstvo dle stavů, sněmy a soudy

zemské, církevní zřízení, vědy a umění. — Ostatek zabírá politické dějiny za králů Rudolfa I., Jindřicha Korutanského, Jana Lucenburského a vladaření samostatného markrabí Jana Jindřicha, bratra císaře a krále Karla IV.

Nákladem Fr. Radouška, knihkupce v Uh. Hradišti:

Fr. V. Kodym: **O slušném chování mládeže.** Cena 60 h. Učitel a každý člověk, kterému záleží na výchově a zdraví mládeže, povšimne si této knížky. Najde v ní rady, kterak se má dítě chovati nyní a později, aby si získalo lásky a pravé vážnosti u svých soudruhů a u lidí vůbec. Najde v ní také mnohé pokyny, kterak má žítí, aby si zachránil pevně zdraví. Zvláště škole doporučuji tento spis, poněvadž účelem jejím jest, aby hned v mládí vštěpovala dětem tyto pravidla a zásady. Může jej učitel předčítati žákům častěji v roku a tím si uspoří napomínání.

Nákladem Meth. Melichárka na Velchradě:

Jubileum encykliky cyrillo-methodějské „Grande Munus.“ Napsal Jan Vychodil.

Nákladem Literární jednoty bohoslovců olomouckých:

Matce Boží. Almanach. Nádherné dílo toto, provanuté dětinnou láskou k Matce Boží, doporučujeme co nejvřeleji.

Nákladem benediktinské knihtiskárny v Brně:

Z květů i trní života. Napsala Vlasta Pittnerová. Díl I. Cena 1.30 K.

Svatý Bernardin Sienský 1380—1444. Sepsal P. Bonaventura J. Wilhelm. Cena 1.60 K.

Moravan, kalendář na rok 1906 s pěkným zábavným i poučným obsahem. Cena pouze 90 h.

Nakladatelství Aloisa Wiesnera v Praze:

Kras moravský. Záslužného díla Absolonova vyšel sešit 4. Bylo všeobecně uznáno, že „Kras moravský“ jest nádherným vědeckým dílem českým, jež vynutí si všude respekt. Dílo, čím dále postupuje, tím jest zajímavějším a jest zřejmo, že nakladatel podává mnohem více, než slíboval. Sešit 4. zabírá další líčení výzkumů podzemních. Zdálo se nemožností, že by člověk někdy mohl proniknouti záhady tohoto světa podzemního, ale úsilím Dra Absolona a soudruhů myšlenka stala se skutkem. Každá stránka, každý obraz přesvědčuje o neobyčejné pili spisovatelově. Vzrušení vyvolá v čtenáři hned první kapitola o jezírku Wanklově; pochopitelné pohnutí zmocnilo se badatelův, když na stropě nad tímto podzemním jezerem našli stopu svých předchůdcův, napsi:

„8/3 1856 M. D. Wankel, J. P. Franta, A. Mládek, J. Slonicky, A. Medritzer“.

Zrobili vor, jež rozložený dali dopříviti shora chodbou Stupňovitou na hladinu jezírka, kde teprve jej znovu zbili. Objíždějice pak kolem stěn narazili na překážku: 2 mocné klády silně prohnílé a vodou zcela prosáklé, jež byly zbytky voru Wanklova z r. 1856. Všecko líčení jest poutavé, do textu vloženy velmi sličné obrázky: Vlastní nízký průchod ke konečné nádržce Wanklova jezírka, jezírko Wanklovo, severozáp. část dómu Náglova, tvary krápníkové na visutém mostě travertinovém, obtížný přechod ve spodním patře, krápníková skupina z Netopýří jeskyně, jižní díl poloslepého údolí sloupského, vnějšek i vnitřek jeskyně Kůlny. Jako vždy nádherné jsou dvě přílohy: květena mechová na stěnách propasti Macochy a pravěké předměty z Kůlny a jeskyně Šošůvské. Ale neobyčejnou cenu má připojená rozsáhlá mapa (1 m délky, 1/2 m šířky) jeskynního bludiště Sloupsko-

Šošůvského; tento plán, zpracovaný Drem Absolonem na zásadách přesně vědeckých a s důkladností věru vzácnou, bude vítanou, nezbytnou pomůckou všem odběratelům díla.

Nakladatel J. Otto v Praze, Karlovo nám. 34:

Malý Ottův slovník naučný (dvoudílný) sešit 58—62.

Malý Ottův slovník naučný čítající dnes již 64 sešitů dospěl k heslům „Ryšice—Sedličané“. Uvedený počet sešitů obsahuje na mnoho tisíc výkladů psaných formou nejstručnější a při tom srozumitelnou. Mimo drobná vyobrazení, jichž se nalézá v díle veliký počet, připojena je ještě celá řada krásných barevných příloh, které cenu díla zvyšují. Praktický tento slovník redigovaný Fr. Šubertem vychází v sešitech po 60 hal., nákladem J. Otty v Praze. Doporučujeme praktický tento lexikon.

Světobzor, časový týdeník illustrovaný v letošním svém ročníku dospěl již ku sešitu 48, který obsahuje řadu zajímavých vyobrazení a bohatou část textovou. Zaznamenáváme z uvedeného sešitu: Vyobrazení a zajímavý článek k jubileu dobytí Sebastopolu, Zatmění slunce, Z přednášky prof. K. Zenkra v aréně balonové. Ve vesničce maloruské, Který účes které dáme sluší nejlépe? Nový přístroj — bezdrátový telegraf na automobilu, Přístroj bezdrátového telegrafu na pni stromovém, Před slováckou hospodou, Dárek dědův, Cvičení srbské pěchoty, Srbská jízda, Večer na Visle, Rakouský voják z r. 1769, Rakouský pěšák z r. 1805, Cvičení psa k účelům válečným, Obrázek humoristický. Text mimo veliké množství drobných článků vykazuje řadu cenných literárních příspěvků V. Dreslera, Dra. V. Černého, Dra. Ant. Pařízka, J. Vávry, J. Alexandra a V. Vosypa. „Světobzor“ redigovaný Aug. Eug. Mužíkem vychází týdně v sešitech po 30 hal. nákladem J. Otty v Praze. List druhu „Světobzora“ zasluhuje co největšího rozšíření i doporučujeme jej každému. Čtenáři naši mohou si vyžádati již před vyjitím nového ročníku číslo ukázkové a dostanou je zdarma z nakladatelství J. Ottova.

Výbor z poesie Vítězslava Háška připravil a úvodem opatřil Frant. Černý.

Z nakladatelství Jos. R. Vilímka v Praze, Spálená ul. č. 13.:

Pán světa. Román Julia Vernea. Autorisovaný překlad Fr. Vojtiška. S četnými ilustracemi. Vychází v sešitech po 30 hal. ve „Spisech Julia Vernea“, na něž se předplácí i s pošt. zásilkou: na 10 seš. K 3·20, na 20 sešitů K 6·40. Prvý sešit zašle ochotně na ukázkou každé knihkupectví.

Říše nerostná slovem i obrazem. Nádherné dílo obrazové. Dle dra. R. Braunse upravil prof. J. John. Skvostná tato publikace přinese vyobrazení více jak 950 minerálů v nádherné barevné reprodukci; k části obrazové poji se poutavý text. Výborné dílo pro každého přítele přírody. Vychází v sešitech po 60 hal. Právě vyšel 3. sešit.

Podrobná mapa markrabství Moravského. Kreslil Jan Srb. List 7., 8. a 9. Provedení stále velmi pečlivé.

Malý Čtenář. Ročník XXV. začal vycházeti.

V knihovně **Divčím srdcím**, redigované P. Maternovou začala vycházeti povídka **Teta Věra** od A. N. Anněnské. Cena sešitu 10 h.

Knihovna Malého Čtenáře přináší Bohatýrské zvěsti od Adolfa Weniga.

Vilimkova knihovna mládeže dospívající. Pavel D'Jovi: Mstitelé. Nakladatel Fr. A. Urbánek v Praze:

Urbánkův Kapesní Kalendář českého učitelstva na školní rok 1905—1906. Uspořádal Ant. Konst. Víták, za 60 h, poštou 70 h.

Nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby v Praze:

Dra Josefa Kachníka **Dějiny filosofie.** Vzdělávací knihovny katolické svazek XXXIII.

V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví G Francla:

Život generála de Sonis. Cena 80 h.

Časové obrázky a úvahy. Dle zásad Smilesových podává J. Ježek. Cena 25 h.

Nákladem Tiskové ligy:

Boj o náboženství. Napsal Filip Jan Konečný.

Učení Mistra Jana Husa. Doklady opatřil a vyložil Dr. Frant. Šulc. Cena 60 h.

O spalování mrtvol. Napsal Jan Bř. Maštaliř. Cena 60 h.

Československý katolík a husitství. Napsal Vilém Koleč. Cena 30 h.

Nákladem Kazatelny:

Bedřich Konařík: **O výchově rodinné.**

Nákladem vlastním:

Druhá zpráva c. k. českého ústavu ku vzdělání učitelů v Brně za dobu od šk. roku 1897—8 do šk. roku 1904—5. Obsah: 1. O nátlaku nářečí a mluvy obecné na spisovnou češtinu za dnů našich. Uvažuje Frant. V. Austrata, c. k. professor. 2. Oprava vyučování psaní. Napsal cvičný učitel Fr. Pernes. 3. Památce na zemřelé členy sboru učitelského. Věnuje ředitel. 4. Kroniku ústavu. Podává ředitel. 5. Důležitá vynešení a nařízení c. k. úřadův od r. 1897 do r. 1905. 6. Školní zprávy. Se sborem učitelským sestavil ředitel.

VI. výroční zpráva Ústředního svazu českých hospod. společenstev v markr. Moravském za správní 1904.

Pro myslivce a přátele honby vychází na Král. Vinohradech nádherný a hojně ilustrovaný měsíčník „**Česká myslivost**“. Roč. IX. — „Českou myslivost“ doporučujeme co nejvřeleji každému příteli honby a zábavy myslivecké. V ní naleznou zvláště mladí myslivci vzácná odborná poučení. Celoročně předplácí se pouze 5 korun. Žádejte ukázky pod adresou: „Česká Myslivost“, Kr. Vinohrady, Slezská třída č. 25.

Nákladem „**Lidové Revue Moravsko-slezské**“ vycházeti bude počínaje měs. říjnem t. r. nová literární sbírka „**Knihy moravských autorů**“, jejíž účelem bude přinášeti původní cenné práce literární moravských autorů. V prvním ročníku uveřejněny budou následující: J. Uher: Kapitoly o lidech kočovných a jiná prosa. J. Kalus: Valašsko v písních. V. Otomar: Z kouře, prachu a bláta. Vikt. Kam. Jeřábek: Dobyti Podolan. (Moravský román.) Dále uveřejníme novou literární práci E. Sokola a Básně M. Kurta. Vycházeti bude ve čtrnáctidenních sešitech nádherné úpravy po 30 hal. Celoroční předplatné i s poštou 8 K. Objednávky možno již nyní činiti v každém řádném knihkupectví, jakož i u vydavatelstva „**Lidové Revue Mor.-slezské**“ v Mor. Ostravě.

955

nádherných vyobrazení nerostů přináší skvostné dílo přírodopisné

ŘÍŠE NEROSTNÁ OBRAZEM I SLOVEM.

Dle prof. R. BRAUNSE pro všechny kruhy českého obecnstva upravil prof. J. JOHN.

— Přednosti díla. —

Nedostižitelné umělecké provedení barvotiskové.

Srozumitelný přece však přesně vědecký text, opatřený četnými ilustracemi a fotografickými snímky ze sbírek Čes. Musea.

Naprostá úplnost díla, jež předvede v barvách 955 nerostů.

— Sešit za 60 h. —

PŘEDPLATNÉ na 10 sešitů K 6·20.

— Žádejte 1. sešit na ukázkou.

Odebíratí lze ve všech knihkupectvích.

Nakladatelství Jos. R. Vilímka v Praze
Spálená ulice 13. VE VÍDNI I., Schottenring 1.

Doporučujeme nejnovější spis
paedagogické literatury

Jana Zkusila :

svědomitý - - - -

správce školy.

(Praktický rádce ve veškerých záležitostech
správy školy obecné i měšťanské.)

Díl I. 1·40 K, II. 1 K, III. 1·60 K.

Obsahem knihy jest přebohatá snůška rad, pokynů, pravidel ze všech denního života školního, tak že každý učitel nalezne cenné podněty k novým úvahám a pracím svým. Správcům škol, nováčkům bude kniha obsáhlými statěmi o konferencích učitelských, korespondenci úřední a t. d. velevítanou. Žádná theorie, než vše výsledky zažitě, osvědčené, dlouholeté praxe, tak že z řad učitelstva posouzen hned I. díl slovy, že „autor dílem svým veškerému učitelstvu platných služeb prokázal“.

- - - Knihu lze objednat v každém - - -
knihkupectví, zejména

v českém nakladatelství

Emila Šolce v Telči
(Morava).

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.